

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักวิชาต่างๆ ที่ปรากฏในตอนนี้เป็นหลักวิชาที่ผู้วิจัยได้ประมวลจากแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนข้อมูลด้านหลักวิชาด้านเนื้อหาสาระ และหลักวิชาด้านเทคนิควิธีการ ประเมิน ผู้วิจัยได้รวบรวมจากเอกสารของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อแสดงว่าหลักวิชาที่เกี่ยวข้องกับเทคนิควิธี งานวิจัยและข้อมูลด้านเนื้อหาสาระเกี่ยวกับโครงการจัดตั้งศูนย์รวมอาหารสัตว์ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดและงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันดังนี้

1. หลักวิชาของยุทธศาสตร์การพัฒนา
 - 1.1 ทฤษฎีระบบ
 - 1.2. หลักยุทธศาสตร์การพัฒนา
 - 1.3 แนวทางการทำวิทยานิพนธ์แบบวิจัยและพัฒนา
 - 1.4 หลักการวิจัยยุทธศาสตร์การพัฒนา
2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน
 - 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการ
 - 2.2 หลักการของธุรกิจชุมชน
 - 2.3 บริบทศูนย์รวมอาหารสัตว์กุ่มบุรี
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 3.1 งานวิจัยในประเทศ

1. ทฤษฎีระบบ (The Systems theory)

ทฤษฎีระบบเป็นที่มาของแนวคิดพื้นฐานในการประเมินเชิงระบบ เป็นทฤษฎีที่ได้ก่อตัวมานานมากจนไม่สามารถหาต้นตอที่แท้จริงได้ และเชื่อว่าต้นตอน่าจะมีมากกว่าหนึ่งแหล่งโดยมีหลักพุทธธรรมข้อ “อทิปปัจจยตา” ที่มีความหมายตามศัพท์ว่า “สิ่งนี้มีเพราะมีปัจจัยแวดล้อมค้ำจุน” ก็ถือได้ว่าเป็นแหล่งต้นตอแหล่งหนึ่งของทฤษฎีนี้ บทสรุปของทฤษฎีเชิงระบบ (เจลีว บุรีภักดี, 2546 : 2/3-2/7)

1.1 มีแนวคิดที่เชื่อว่าเอกภพแห่งนี้ (The Universe) เป็นหนึ่งหน่วยระบบ

1.2 คุณสมบัติของหน่วยระบบแต่ละหน่วย คือ

1.2.1 เป็นหน่วยระบบทำงาน (Being a Working Unit) หมายความว่า หน่วยนี้มีได้ยู่หนึ่งเลย แต่เป็นหน่วยทำงานบางอย่างตามลักษณะงานที่หน่วยระบบนั้นถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้ทำงาน ซึ่งลักษณะงานเหล่านี้บางอย่างมนุษย์ก็ไม่อาจรู้ได้หรือเข้าใจได้เสมอไป มนุษย์ไม่รู้ว่าเอกภพถูกสร้างขึ้นมาโดยอะไรหรือผู้ใด เพื่อให้ทำงานอะไร แต่มีบางหน่วยระบบที่มนุษย์สามารถรับรู้ได้ เช่น เราทราบว่าคณะกรรมการสอบคัดเลือกของโรงเรียนถูกสร้างขึ้นโดยอาจารย์ใหญ่เพื่อทำการสอบคัดเลือกนักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียน

1.2.2 มีขอบเขต (Having Boundary) คือ มีเส้นเขตแดนล้อมรอบเนื้อที่ที่หน่วยนี้ซึ่งแบ่งแยกเนื้อที่ขอบเขตของหน่วยนี้ออกจากหน่วยอื่น ทำให้หน่วยงานอื่นๆ เหล่านั้นมีสภาพเป็น “บริบท” ของหน่วยงานนี้ เช่น ผิวหนังและปลายเส้นผมของคนเป็นแนวแบ่งเขตแดนซึ่งแยกคนหนึ่งออกจากสิ่งอื่นภายนอก

1.2.3 มีผลผลิต (Having Product) คือ หน่วยระบบนี้ให้ผลผลิตบางอย่างอันเป็นผลมาจากการทำงานของหน่วยระบบ ผลผลิตดังกล่าวอาจมีมากกว่าหนึ่งรายก็ได้ และแต่ละรายการเมื่อหลุดออกจากหน่วยระบบอื่นแล้วก็จะเลื่อนไหลไปเป็นปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบอื่นที่เป็นบริบทของหน่วยระบบนี้ต่อไป

1.2.4 มีกระบวนการทำงาน (Having Process) คือ หน่วยระบบนี้มีกระบวนการทำงานที่มีลักษณะเป็นแผนแบบที่ชัดเจนและมีความคงที่ในห้วงเวลาหนึ่ง สามารถสังเกตได้และประเมินได้ กระบวนการทำงานนี้ คือ การที่ปัจจัยนำเข้าต่างๆ มากระทำปฏิกิริยาต่อกันจนบังเกิดเป็นผลผลิตของหน่วยระบบ กระบวนการอาจมีหลายขั้นตอน และแต่ละขั้นตอนมีลักษณะเป็นหน่วยระบบในตัวเองอีกด้วย คือ มีคุณสมบัติทุกข้อของหน่วยระบบ

1.2.5 มีปัจจัยนำเข้า (Having Input) คือ หน่วยนี้รับเอาบางสิ่งบางอย่างเข้ามาในหน่วยระบบเพื่อนำไปเข้ากระบวนการและแปรรูปเป็นผลผลิต ปัจจัยนำเข้าเหล่านี้ได้มาจากผลผลิต

ของหน่วยระบบอื่นๆ ซึ่งเป็นบริบทของหน่วยนี้ มีข้อควรสังเกต คือ หน่วยระบบนี้เป็นสิ่งมีชีวิต สามารถคัดเลือกปัจจัยนำเข้า แต่ละหน่วยระบบที่ไม่มีชีวิตจะไม่สามารถคัดเลือกปัจจัยนำเข้าได้ด้วยตัวเอง เว้นไว้แต่ได้ถูกวางเงื่อนไขหรือโปรแกรมไว้ล่วงหน้า โดยผู้สร้างหน่วยระบบนั้นกิจกรรมการคัดเลือกปัจจัยนำเข้าหรือการปรับกระบวนการภายในได้ชื่อว่าเป็นการส่งผลย้อนกลับ (Internal Feedback)

1.2.6 มีบริบท (Having Context) คือ มีหน่วยระบบอื่นๆ จำนวนหนึ่งที่อยู่ นอกเส้นเขตแดนของหน่วยนี้ ซึ่งให้ปัจจัยนำเข้าแก่หน่วยนี้และรับเอาผลผลิตของหน่วยนี้ และหน่วยอื่นๆ เหล่านั้นมารวมกันแล้วเรียกว่า บริบทของหน่วยนี้ การที่ผลผลิตถูกส่งผ่านบริบทแล้วมีผลกระทบไปถึงปัจจัยนำเข้าขั้นต่อไป เช่นนี้ได้ชื่อว่าเป็นการส่งผลย้อนกลับภายนอก (External Feedback)

1.2.7 มีผลย้อนกลับ (Having Feedback) คือ การที่ผลผลิตตามขั้นตอนต่างๆ จากการทำงานของหน่วยระบบถูกส่งให้มีผลกระทบถึงขั้นตอนก่อนหน้านั้น ถ้าผลดังกล่าวถูกส่งผ่านบริบทภายนอกได้ชื่อว่าเป็นการส่งผลย้อนกลับภายนอก (External Feedback) และถ้าเป็นการส่งผ่านภายในขอบเขตของหน่วยระบบเอง เรียกว่า การส่งผลย้อนกลับภายใน (Internal Feed back)

1.2.8 ประกอบขึ้นจากหน่วยย่อยจำนวนหนึ่ง (Being Composed of a Number of Subsystem Unit) คือ หน่วยระบบที่นำมาวิเคราะห์แยกแยะหาส่วนประกอบ จะพบว่า ประกอบด้วย หน่วยย่อยๆ จำนวนหนึ่ง หน่วยย่อยดังกล่าวได้แก่ ปัจจัยนำเข้าแต่ละรายการ กระบวนการทำงานแต่ละรายการ และผลผลิตแต่ละรายการ ซึ่งล้วนแต่มีคุณสมบัติเป็นหน่วยระบบในตัวเองทั้งสิ้น

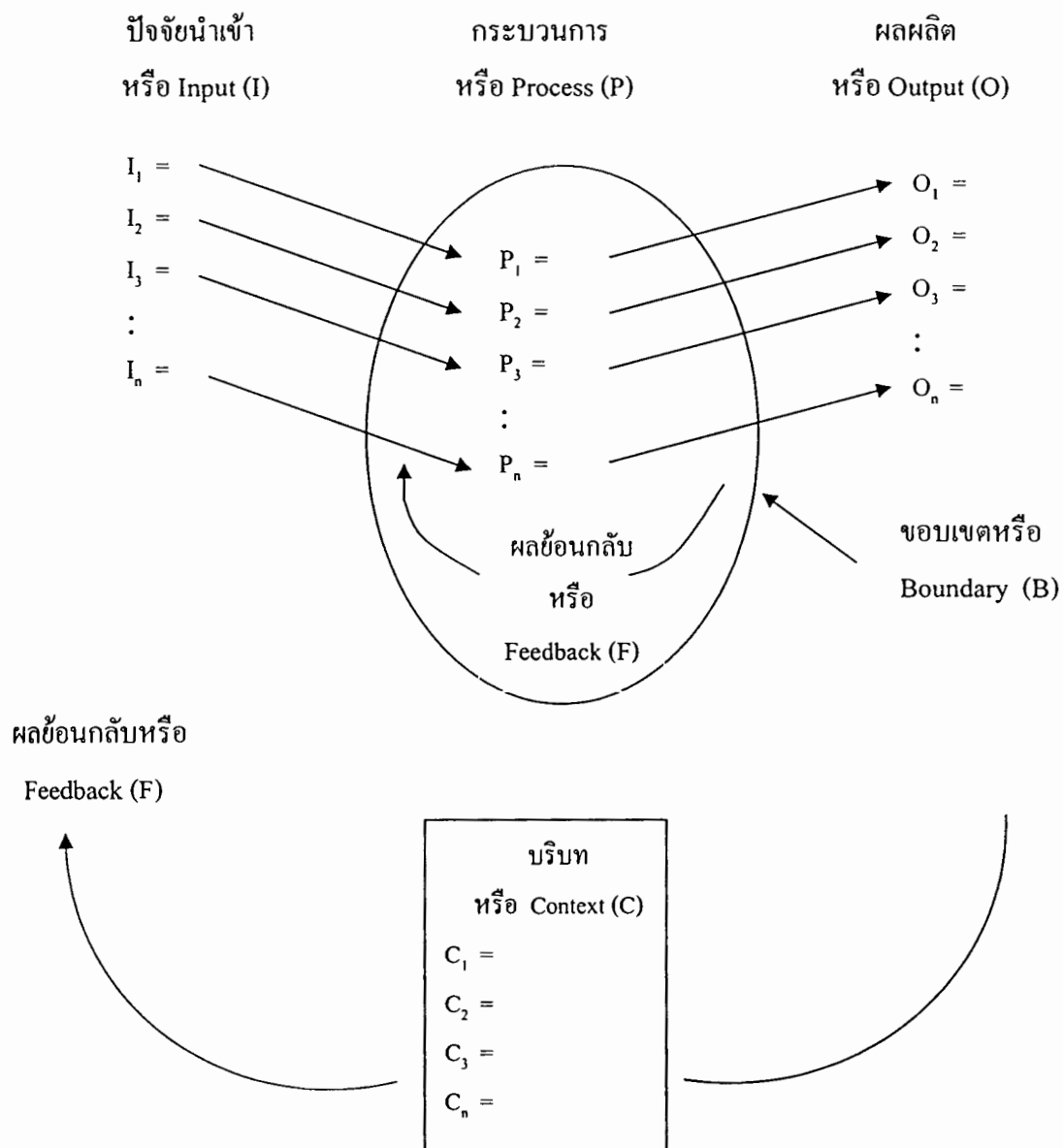
1.2.9 เป็นหน่วยย่อยหนึ่งของหน่วยอภีระบบหนึ่ง (Being a Subsystem Unit of a Suprasystem Unit) คือ หน่วยระบบนี้เป็นส่วนย่อยของหน่วยอภีระบบอีกหน่วยหนึ่ง ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าหน่วยนี้ หน่วยอภีระบบดังกล่าว นอกจากประกอบขึ้นจากหน่วยย่อยนี้แล้วยังประกอบด้วยหน่วยย่อยอื่นๆ อีกจำนวนหนึ่ง หน่วยระบบที่เป็นสมาชิกหรือส่วนประกอบทั้งหลายเหล่านี้จะทำงานประสานกันเพื่อผลผลิตของแต่ละหน่วยย่อยรวมกัน ส่งผลให้เป็นผลผลิตรวมของหน่วยอภีระบบ

1.2.10 มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดบนมิติเวลา (Having Starting Point and Ending Point on Time Dimension) คือ หน่วยระบบนี้เกิดขึ้น ณ เวลาหนึ่งเวลาใดแล้วดำเนินไประยะเวลาหนึ่ง จึงสิ้นสุดความเป็นหน่วยระบบ โดยที่บรรดาหน่วยย่อยของหน่วยนี้แยกสลายจากกันมิได้ ทำงานร่วมกันเพื่อทำให้เกิดผลผลิตรวมของหน่วยระบบนี้อีกต่อไป บรรดาหน่วยย่อยที่แยกสลายจากกันแล้วนั้น ต่างหน่วยก็ต่างแยกย้ายกันไปเป็นปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบอื่นๆ ในบริบทหรือในอภีระบบต่อไป

1.2.11 มีที่มาที่อยู่และที่ไป (Having Past Condition, Present Condition and Future Condition) คือ หน่วยระบบแต่ละหน่วยย่อมก่อกำเนิดมาจากเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง

ก่อนหน้านี้ และมาปรากฏดังในสภาพปัจจุบัน แล้วก็จะถึงเวลาในอนาคตที่เป็นไปสู่สภาพอื่นๆ การก่อกำเนิดก็ดีและการดำรงอยู่ก็ดี ตลอดจนการเป็นไปในอนาคตก็ดี ล้วนมาจากการกระทำของเหตุปัจจัยที่เป็นธรรมชาติ หรือเหตุปัจจัยที่เป็นการกระทำของมนุษย์ หรือทั้งสองประการผสมกัน เช่น หน่วยครอบครัวที่ถูกสร้างขึ้นโดยการกระทำของมนุษย์ แต่สัตว์เซลล์เดียวถูกสร้างขึ้นโดยการกระทำของธรรมชาติ เป็นต้น

ภาพที่ 2 โครงสร้างทางความคิดที่แสดงคุณสมบัติของหนึ่งหน่วยระบบ

(เจลิชว บุรีภักดี, 2545)

2. หลักการยุทธศาสตร์การพัฒนา

เจลีชว บุรีภักดี (2546 : 2/19-2/22) ได้ให้สรุปหลักการของยุทธศาสตร์การพัฒนาดังนี้

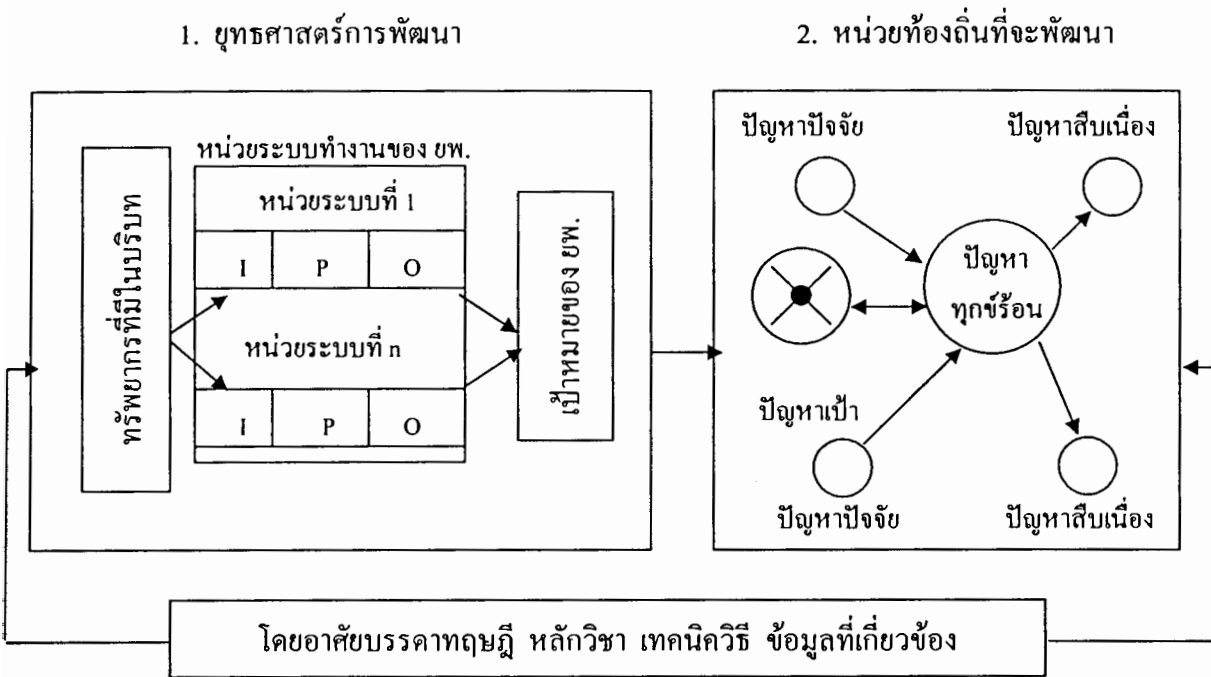
ความหมายของยุทธศาสตร์การพัฒนา คำว่า “ยุทธศาสตร์การพัฒนา” (Development Strategy) เป็นคำที่รวมเอาคำ “ยุทธศาสตร์” กับคำ “การพัฒนา” มาต่อกัน จึงมีความหมายเท่ากับนำเอาความหมายของสองคำนั้นมารวมกัน หมายถึง แผนการอันชาญฉลาดสำหรับใช้ทำงานพัฒนาเรื่องหนึ่งเรื่องใดที่มีความยากเป็นพิเศษซึ่งไม่อาจทำให้บรรลุได้ด้วยวิธีปกติธรรมดาที่รู้จักกันโดยทั่วไป เป็นแผนการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักวิชา ทฤษฎี แนวความคิด และข้อมูลสภาพจริงที่ถูกต้องเหมาะสมกับเรื่องที่จะทำการพัฒนาในครั้งนั้น แผนการดังกล่าวย่อมประกอบด้วย

1. เป้าหมายปลายทางที่ดี
2. วิธีการที่ดี
3. ระบบทำงานที่ดี

“เป้าหมายปลายทางที่ดี” คือ เป็นเป้าหมายของยุทธศาสตร์ซึ่งตรงต่อการแก้ปัญหาเป้าหมายและไม่ก่อผลเสียหยาบข้างเคียง “วิธีการที่ดี” คือ เหมาะสมกับเป้าหมายที่วางไว้และเหมาะสมกับทรัพยากรที่จัดหามาให้ “ระบบทำงานที่ดี” คือ มีปัจจัยนำเข้า มีกระบวนการ และมีผลผลิตที่ดีพอกับ “บริบท” และเป็นหน่วยงานที่มีประสิทธิภาพ

ตัวแบบทางความคิดของยุทธศาสตร์การพัฒนาได้รับการพัฒนาขึ้นมาแล้วในระดับหนึ่งโดยนักวิชาการของไทยที่ศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้ในเวลาหลายปีที่ผ่านมา โดยที่ตัวแบบทางความคิดนี้ได้ทำการทดลองใช้มาแล้วในการสอนการเรียน และการทำวิจัยของหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา ซึ่งเปิดสอนในสถาบันราชภัฏหลายแห่งขณะนี้ คือ ตัวแบบทางความคิดที่แสดงในแผนภาพข้างล่างนี้

ภาพที่ 3 ตัวแบบทางความคิดของยุทธศาสตร์การพัฒนา

(เกลียว บุรีภักดี, 2544 : 19)

แผนภาพที่ 3 ตัวแบบทางความคิดว่าด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนา แสดงให้เห็นว่า การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาสำหรับปัญหาทุกข์ร้อนแต่ละครั้งจะประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ

1. การระบุและวิเคราะห์ปัญหาทุกข์ร้อน
2. การกำหนดและวิเคราะห์ปัญหาเป้า
3. การกำหนดเป้าหมายของยุทธศาสตร์
4. การสร้างหน่วยระบบทำงาน
5. การจัดหาทรัพยากร

คำอธิบายวิธีปฏิบัติสำหรับแต่ละขั้นมีดังนี้

1. การระบุและวิเคราะห์ปัญหาทุกข์ร้อน หมายถึง สภาพอันไม่พึงประสงค์ของ ผู้เป็นเจ้าของคนหนึ่งคนใด หรือกลุ่มคนใดที่มีตัวตนแน่นอน เจ้าของนั้นสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับ สภาพความทุกข์ร้อน หรือสถานะอันไม่พึงประสงค์นั้นได้ เพื่อประกอบการวิเคราะห์ดังกล่าว การระบุปัญหาทุกข์ร้อน ได้แก่ การระบุจำนวน และขอบเขตของผู้มีความทุกข์ร้อน หรือ “เจ้าทุกข์” ระบุชนิด และอาการของความทุกข์ร้อนตลอดจนความรุนแรง เวลา สถานที่ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ปัญหาทุกข์ร้อน คือ การจัดหมวดหมู่ จำแนกประเภทขั้นตอน แหล่งของปัญหาทุกข์ร้อน

แล้วแสดงความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มปัญหาระหว่างหน่วยปัญหาเหล่านั้น เช่น แสดงให้เห็นว่าบางหน่วยปัญหาที่เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดปัญหาอื่น และมีบางหน่วยปัญหาที่เป็นปัญหาสืบเนื่องมาจากปัญหาอื่น หรือจะจำแนกปัญหาเหล่านี้ในลักษณะอื่นก็ได้

วัตถุประสงค์ของการจำแนกปัญหาออกเป็นหน่วยปัญหาย่อยๆ คือ เพื่อสะดวกในการเลือกปัญหาใดปัญหาหนึ่งมาเป็นปัญหาเป้าหมายสำหรับยุทธศาสตร์การพัฒนา เพื่อแก้ปัญหานั้นต่อไป

2. การกำหนดและวิเคราะห์ปัญหาเป้าหมายการจะกำหนดเลือกหน่วยปัญหาใดที่ได้มาจากปัญหาทุกขั้วรอบเพื่อนำมากำหนดเป็นปัญหาเป้าหมายในกรณีที่มีหน่วยปัญหาหลายรายการให้เลือกปัญหาอาจใช้เกณฑ์ต่อไปนี้

2.1 หน่วยปัญหาเป้าหมายนี้ถ้าได้รับการแก้ไขจะสนองความต้องการของเจ้าทุกขั้วได้มาก

2.2 หน่วยปัญหาเป้าหมายนี้ถ้าได้รับการแก้ไขจะนำความคลี่คลายมาสู่หน่วยปัญหาอื่นได้

2.3 ผู้ที่จะรับผิดชอบแก้ไขปัญหามีความสามารถพอที่จะสร้างยุทธศาสตร์ขึ้นมาแก้ปัญหาก็

2.4 การจะสร้างยุทธศาสตร์ขึ้นมาแก้ปัญหามี จะต้องไม่ใช้ทรัพยากรมากเกินไป หรือเงินไม่ต้องลงทุน

การเลือกปัญหาเป้าหมายจะเลือกปัญหาเดียวหรือมากกว่านั้นได้สำหรับการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาแต่ละครั้ง อย่างไรก็ตาม ควรคำนึงว่าหน่วยปัญหาเป้าหมายแต่ละหน่วยมักต้องใช้ยุทธศาสตร์ที่มีลักษณะเฉพาะซึ่งเหมาะสมกับปัญหานั้น การเลือกปัญหาเป้าหมายมากกว่าหนึ่งปัญหาในคราวเดียวกันจะนำไปสู่ความยากลำบากในการสร้างยุทธศาสตร์ แต่ถ้าเป็นกรณีที่มีความเหมาะสมด้วยเหตุผลอย่างอื่นการเลือกปัญหาเป้าหมายมากกว่าหนึ่งปัญหาในคราวเดียวกันก็ย่อมทำได้

การวิเคราะห์ปัญหาเป้าหมายที่ได้เลือกแล้ว คือ การจำแนกองค์ประกอบภายในกรอบปัญหาตลอดจนจำแนกเหตุปัจจัยและกระบวนการที่ก่อให้เกิดปัญหานั้น ซึ่งในการนี้สามารถนำเอาทฤษฎีระบบมาใช้ประกอบการวิเคราะห์ได้

วัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ปัญหาเป้าหมาย คือ เพื่อให้เข้าใจชัดเจนว่าการจะแก้ปัญหานั้นให้หมดไปจะต้องกำหนดเป้าหมายของยุทธศาสตร์เป็นอย่างไร และจะต้องใช้ทรัพยากรมากเพียงใด

3. การกำหนดเป้าหมายของยุทธศาสตร์ คือ การคิดอนุมานจากผลการวิเคราะห์ปัญหาเป้าหมาย สิ่งที่ต้องตัดสินใจในขั้นนี้คือ จะกำหนดเป้าหมายของยุทธศาสตร์ในคุณภาพระดับใด ทั้งนี้เพราะว่าแต่ละระดับของคุณภาพจะหมายถึงการใช้ทรัพยากรดินทุนที่แตกต่างกัน

4. การสร้างหน่วยระบบทำงานหน่วยระบบทำงานแต่ละหน่วยก็ คือ “หน่วยระบบ”

ที่เราสร้างขึ้นตามหลักของทฤษฎีระบบนั่นเอง กล่าวคือ เรากำหนดว่าจะให้เกิดผลผลิตที่ต้องการ (O) เป็นเช่นไร จากนั้นจึงกำหนดกระบวนการ (P) และกำหนดปัจจัยนำเข้า (I) ที่จะทำให้เกิดผลผลิตที่ต้องการ

หน่วยระบบทำงานอาจจะมีมากกว่าหนึ่งหน่วย และอาจจะเชื่อมโยงกันในลักษณะที่เป็นลำดับก่อนหลังแก่กัน หรือในลักษณะที่เป็นคู่ขนานก็ได้ คือ บรรดาผลผลิต (O) ที่ได้มาจากหน่วยระบบทำงานทั้งหลายรวมกัน ทำให้บรรลุเป้าหมายของยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้แล้ว

5. การจัดหาทรัพยากรที่จะนำมาใช้เป็นปัจจัยนำเข้าย่อมได้มาจากบริบทภายนอก

และบริบทภายในของหน่วยระบบทำงานแต่ละหน่วย โดยที่ควรได้รับการเลือกสรรอย่างเหมาะสม และมีความคุ้มค่า ได้แก่ กำลังคน เงิน วัสดุสิ่งของ เวลาดำเนินการ ตลอดจนสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น สถิติปัญญา ความรู้ความสามารถ ค่านิยม ความเชื่อ ความศรัทธา และอื่นๆ ความชาญฉลาดที่สำคัญอย่างหนึ่งของแผนการแก้ปัญหา หรือของยุทธศาสตร์การพัฒนาคือการเลือกใช้ทรัพยากร

3. แนวทางการทำวิทยานิพนธ์แบบวิจัยและพัฒนา

การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) หรือที่มักเรียกโดยย่อว่า “R&D” นั้น

เป็นกระบวนการแก้ปัญหาหรือบรรลุเป้าหมายการพัฒนา โดยทำการวิจัยและทำการพัฒนาควบคู่กันไป เป็นลำดับขั้นตอน (เจลิชว นูร์กิตี, 2544 : 20)

R_1A = กิจกรรมวิจัยขั้นที่ 1 เป็นการศึกษาเชิงสำรวจวิเคราะห์ เพื่อทราบข้อมูลสภาพจริงของปัญหาทุกขั้วรอบ หรือความต้องการพัฒนา ได้ผลเป็น R_1O = ความรู้เกี่ยวกับสภาพปัญหาหรือความต้องการพัฒนาสำหรับเรื่องนั้น

D_1A = กิจกรรมพัฒนาขั้นที่ 1 เป็นการพัฒนาประเด็นความคิดโดยอาศัยข้อมูล R_1O ได้ผลเป็น D_1O = ประเด็นปัญหาเป้าที่ชัดเจน สำหรับจะหาทางแก้ปัญหาต่อไป

R_2A = กิจกรรมวิจัยขั้นที่ 2 เป็นการศึกษาเชิงสำรวจวิเคราะห์ในประเด็นปัญหาเป้า โดยเฉพาะ และศึกษาทฤษฎี แนวคิด และตัวอย่างกรณีอื่นๆ อันจะช่วยให้ได้ข้อความรู้เกี่ยวกับวิธีแก้ปัญหาเป้า ได้ผลเป็น R_2O = ข้อความรู้วิธีแก้ปัญหเป้า ซึ่งยังเป็นข้อความรู้ที่หลากหลาย

D_2A = กิจกรรมพัฒนาขั้นที่ 2 เป็นการพัฒนาวิธีการแก้ปัญหเป้าโดยสังเคราะห์มาจาก R_2O = ขั้นนี้ย่อมต้องมีการเลือกวิธีที่คิดว่าดีที่สุดเท่าที่สภาพการณ์จะอำนวย ได้ผลเป็น D_2O = วิธีการอันชาญฉลาดสำหรับใช้แก้ปัญหเป้า หรือที่อาจเรียกว่า “ยุทธศาสตร์การพัฒนา” โดยที่ในขั้นนี้ยังเป็นสมมติฐานอยู่

R_3A = กิจกรรมวิจัยขั้นที่ 3 เป็นการวิจัยแบบทดลอง เพื่อตรวจสอบว่า D_2O ใช้แก้ปัญหาก็จริง ได้ผลเป็น R_3O = ข้อความรู้เกี่ยวกับการนำ D_2O ไปใช้ว่าใช้ได้จริงหรือไม่ บกพร่องจุดใด ถ้าพบข้อบกพร่องมากหรือใช้การไม่ได้ ต้องวนกลับไปทำ R_2A และ D_2A อีกครั้ง เพื่อให้ได้ D_2O อันใหม่

D_3A = กิจกรรมวิจัยขั้นที่ 3 เป็นการใช้ข้อความรู้ R_3O เพื่อสรุปให้ได้วิธีการหรือยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ผ่านการทดลอง ผลเป็น D_3O = วิธีการพัฒนาหรือยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ผ่านการทดลองแล้ว ซึ่งอาจจะเหมือนกับ D_2O หรืออาจจะปรับปรุงขึ้นเล็กน้อย

D_4A = กิจกรรมพัฒนาขั้นที่ 4 เป็นการจัดสาธิตวิธีใช้ D_3O ในการแก้ปัญหเป้า ได้ผลเป็น D_4O_1, D_4O_2 คือ ตัวปัญหา ณ จุดสาธิตได้ถูกแก้ไข และผู้มาชมการสาธิตได้รับความรู้เพื่อนำไปแก้ปัญหของตนต่อไป

เป็นที่น่าสังเกตว่า กระบวนการตั้งแต่ต้นจนจบที่แสดงในแผนภาพเป็นการคัดทอนมาจากกระบวนการที่แท้จริงซึ่งอาจจะมีเหตุการณ์บางอย่างก่อนหน้า R_1A และภายหลัง D_4O ได้อีก ความจริงข้อนี้เป็นเรื่องของธรรมชาติ สรรพสิ่งย่อมมีที่มา ที่อยู่ และที่ไป การที่นักวิจัยและพัฒนาจัดกระทำกิจกรรมตั้งแต่ R_1A จนถึง D_4A ก็เพราะเลือกที่จะกระทำตรงส่วนนั้น

จากแผนภาพซึ่งมีหลายขั้นตอนดังกล่าว แสดงว่า การจะวิจัยและพัฒนาเรื่องหนึ่งๆ อาจกระทำเพียงบางขั้นตอนก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความจำเป็นและความเหมาะสม เช่น กระทำเฉพาะขั้น R_3A จนถึง D_3A ได้เป็นผล D_3O ก็ได้ ถ้ามี D_2O ที่มั่นใจอยู่ก่อนแล้ว หรือกระทำเฉพาะขั้น R_1A จนถึง D_1A ได้เป็นผล D_1O ก็ได้ถ้าเหมาะสม แต่การที่ทำได้ครบวงจรตั้งแต่ R_1A จนถึง D_4A จนได้ D_4O_1 และ D_4O_2 เป็นการวิจัยและพัฒนาที่บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่สมบูรณ์

4. หลักการวิจัยยุทธศาสตร์การพัฒนา

การวิจัยยุทธศาสตร์การพัฒนา หมายถึง การนำเอายุทธศาสตร์การพัฒนาที่ได้มาจากการค้นคว้าครั้งแรก และมีคุณค่าควรแก่การตรวจสอบอีกครั้ง นำไปตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้แน่ใจว่าเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ใช้ได้จริง

ขอบเขตของการวิจัยยุทธศาสตร์การพัฒนาสามารถแสดงได้โดยอิงโครงสร้างทางความคิดเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนา สามารถจำแนกรูปแบบของการวิจัยยุทธศาสตร์การพัฒนาได้เป็น 8 รูปแบบ โดยที่ 5 รูปแบบแรกเป็นการวิจัยโดยตรง และ 3 รูปแบบหลัง เป็นการวิจัยยุทธศาสตร์การพัฒนาโดยอ้อม หรือเรียกว่าเป็นการเสริมยุทธศาสตร์การพัฒนาก็ได้ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 การวิจัยตรวจสอบยุทธศาสตร์การพัฒนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัยตามรูปแบบนี้ คือ เพื่อตรวจสอบให้แน่ชัดว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาอันหนึ่งอันใด ซึ่งได้ยินกิตติศัพท์กันว่าเป็นยุทธศาสตร์ที่ดีนั้น โดยแท้จริงแล้วมีการดำเนินงานแต่ละขั้นตอนที่ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีได้อย่างไร

การวิจัยตามรูปแบบนี้จึงใช้สำหรับวิเคราะห์ตรวจสอบยุทธศาสตร์ของโครงการหนึ่งโครงการใดที่มีการดำเนินการไปแล้ว และมีกิตติศัพท์เล่าลือว่าประสบผลสำเร็จ การเตรียมการวิจัยก่อนการเริ่มลงมือทำการทดลองเพื่อตรวจสอบยุทธศาสตร์เชิงสมมติฐาน มี 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การระบุยุทธศาสตร์การพัฒนา คือ เลือกยุทธศาสตร์การพัฒนา 1 อัน ที่เห็นว่าประสบความสำเร็จ แล้วระบุลักษณะยุทธศาสตร์นั้นเป็น 5 ส่วน คือ 1) การวิเคราะห์ปัญหาเชิงพัฒนา 2) การระบุปัญหาเป้า 3) การกำหนดเป้าหมายของยุทธศาสตร์ 4) การสร้างหน่วยระบบทำงาน 5) การจัดทรัพยากร ทั้งนี้ โดยอาศัยข้อมูลจากการสังเกตสถานที่ดำเนินงานและโดยสอบถามจากผู้ดำเนินงาน

ขั้นที่ 2 การตรวจสอบยุทธศาสตร์การพัฒนา คือ การสังเกต ติดตาม ทุกขั้นตอนในระบบทำงานของยุทธศาสตร์ เพื่อให้ทราบประจักษ์ชัดว่า เมื่อทรัพยากรถูกนำเข้าเป็น Input จากนั้นเกิด Process อะไรบ้าง แต่ละ Process บ่อยๆ นำไปสู่การเกิด Output อะไร อย่างไร

จากการตรวจสอบดังกล่าวทำให้ผู้ศึกษารูปได้ว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ตนเองระบุไว้ในขั้นที่ 1 นั้น มีประสิทธิผล (Effective) จริงหรือไม่ ถ้ามีประสิทธิผลจริงจึงคิดทำขั้นที่ 3 ต่อไป ถ้าไม่แน่ใจว่ามีประสิทธิผลจริง แสดงว่าความสำเร็จครั้งก่อนที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ เพราะไม่สามารถตรวจสอบและแสดงความเป็นเหตุเป็นผลได้ ยุทธศาสตร์ดังกล่าวจึงไม่อาจนำไปใช้ต่อไปได้

ขั้นที่ 3 การทดลองต่อไป คือ เขียนระบุว่า จะทำการทดลองใช้ยุทธศาสตร์ที่ตรวจสอบแล้วนี้อย่างไร ใช้อะไรเป็นกลุ่มเป้าหมายการทดลอง จะเก็บข้อมูลประเด็นใด จะวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปประเด็นอะไร มีสมมติฐานว่าอะไรบ้าง ฯลฯ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการทดลองควรเป็นกลุ่มเดิมหรือกลุ่มนี้เหมือนเดิม

รูปแบบที่ 2 การวิจัยปรับปรุงยุทธศาสตร์การพัฒนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัยตามรูปแบบนี้ คือ เพื่อปรับปรุงยุทธศาสตร์อันหนึ่งซึ่งได้ดำเนินการเตรียมการวิจัยตามรูปแบบที่ 1 จนถึงขั้นที่ 2 และผู้เตรียมการวิจัยได้พบในขั้นที่ 2 นั้นว่า บางประเด็นของยุทธศาสตร์ควรได้รับการปรับเปลี่ยนหรือปรับปรุง เพื่อให้ยุทธศาสตร์นั้นใช้การได้อย่างดียิ่งขึ้นในหน่วยท้องถิ่นเดิม หรือกลุ่มเป้าหมายเดิมนั้นเอง การวิจัยตามรูปแบบนี้จึงเป็นการเพิ่มขั้นตอน “การปรับปรุงยุทธศาสตร์” เข้าไปในการวิจัยตามรูปแบบที่ 1 อีกขั้นหนึ่งก่อนถึงขั้นเตรียมการทดลอง การวิจัยตามรูปแบบนี้จึงมี 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การระบุยุทธศาสตร์การพัฒนา

ขั้นที่ 2 การตรวจสอบยุทธศาสตร์การพัฒนา

ขั้นที่ 3 การปรับปรุงยุทธศาสตร์การพัฒนา คือ นำเอาประเด็นที่ได้พบในขั้นที่ 2 ว่ายังไม่มีประสิทธิภาพ (Non-Effective) คือของยุทธศาสตร์ที่ได้ทำการตรวจสอบนั้นมาปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทำเช่นนี้จนครบทุกประเด็นของยุทธศาสตร์อันนั้น แล้วจึงพร้อมจะนำยุทธศาสตร์ดังกล่าวไปทำการทดลองในขั้นต่อไป

ขั้นที่ 4 การทดลองต่อไป คือ เขียนระบุว่าจะทำการทดลองใช้ยุทธศาสตร์ที่ผ่านการปรับปรุงแล้วนี้อย่างไร

รูปแบบที่ 3 การวิจัยถ่ายโอนยุทธศาสตร์การพัฒนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัยตามรูปแบบนี้ คือ เพื่อนำเอายุทธศาสตร์การพัฒนาอันหนึ่งซึ่งได้รับการตรวจสอบโดยการวิจัยตามรูปแบบที่ 1 หรือได้รับการปรับปรุงโดยการวิจัยตามรูปแบบที่ 2 แล้วว่าเป็นยุทธศาสตร์ที่ใช้การได้ดีในหน่วยท้องถิ่นเดิมโดยที่ได้ผ่านการทดลองแล้วในท้องถิ่นเดิมหรือโครงการเดิม แต่ต่อไปนี้ต้องการนำไปปฏิบัติใช้ในหน่วยท้องถิ่นใหม่ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับท้องถิ่นเดิม จนถึงได้ว่า “เหมือนกัน” และน่าจะถ่ายโอนเอายุทธศาสตร์นั้นไปปฏิบัติได้โดยไม่ต้องปรับแก้อะไรมากนัก หรือไม่ต้องปรับแก้เลยก็ได้

การวิจัยตามรูปแบบนี้จึงเป็นการเพิ่มขั้นตอน “การถ่ายโอนยุทธศาสตร์” เข้าไปในการวิจัยตามรูปแบบที่ 1 หรือรูปแบบที่ 2 ซึ่งผ่านการทดลองแล้วอีกขั้นหนึ่งก่อนถึงขั้นเตรียมการทดลองในเตรียมการทดลองในที่จะถ่ายโอนยุทธศาสตร์ไป การวิจัยตามรูปแบบนี้มีขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 การระบุยุทธศาสตร์การพัฒนา

ขั้นที่ 2 การตรวจสอบยุทธศาสตร์การพัฒนา

ขั้นที่ 3 การทดลองยุทธศาสตร์ ตามรูปแบบที่ 1 หรือการปรับปรุงยุทธศาสตร์แล้วตามรูปแบบที่ 2 จนเป็นที่แน่ใจว่ายุทธศาสตร์นั้นใช้ได้จริงในหน่วยท้องถิ่นเดิม

ขั้นที่ 4 การถ่ายโอนและทดลองต่อในหน่วยท้องถิ่นใหม่ คือ เขียนระบุว่าจะทำการทดลองใช้ยุทธศาสตร์ที่ถ่ายโอนมานี้อย่างไร (เหมือนขั้นที่ 3 ของรูปแบบที่ 1 หรือขั้นที่ 4 ของรูปแบบที่ 2)

รูปแบบที่ 4 การวิจัยปรับใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัยตามรูปแบบนี้ คือ เพื่อปรับปรุงยุทธศาสตร์อันหนึ่งซึ่งใช้ได้ดีแล้วในหน่วยท้องถิ่นเดิมให้เหมาะสมสำหรับหน่วยท้องถิ่นใหม่ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากท้องถิ่นเดิมบ้าง จากนั้นจึงทำการทดลองยุทธศาสตร์ที่ปรับแล้วในท้องถิ่นใหม่ การเตรียมการวิจัยก่อนการเริ่มทดลองมีขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การระบุยุทธศาสตร์การพัฒนา

ขั้นที่ 2 การตรวจสอบยุทธศาสตร์การพัฒนา

ขั้นที่ 3 การทดลองยุทธศาสตร์ตามรูปแบบที่ 1 หรือปรับปรุงยุทธศาสตร์แล้วทดลองยุทธศาสตร์ตามรูปแบบที่ 2 จนเป็นที่แน่ใจว่า ยุทธศาสตร์นั้นใช้การได้ดีจริงในหน่วยท้องถิ่นเดิม ขั้นที่ 3 นี้ อาจจะงดเว้นไม่ทำก็ได้ถ้าผลในขั้นที่ 2 มีความมั่นใจสูงพอ

ขั้นที่ 4 การปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์สำหรับหน่วยท้องถิ่นใหม่ คือ ระบุว่าได้ปรับเปลี่ยนประเด็นใดบ้างของยุทธศาสตร์เดิม เพื่อให้เหมาะสมกับหน่วยท้องถิ่นใหม่ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากหน่วยท้องถิ่นเดิม พร้อมแสดงเหตุผลว่า ส่วนที่ปรับเปลี่ยนไปนั้นมีความสมเหตุ สมผลอย่างไร มีหลักวิชาหรือทฤษฎีรองรับอย่างไร

ขั้นที่ 5 การทดลองต่อไป คือ เขียนระบุว่าจะทำการทดลองใช้ยุทธศาสตร์ที่ผ่านการปรับเปลี่ยนแล้วนี้อย่างไร

รูปแบบที่ 5 การวิจัยสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัยตามรูปแบบนี้ คือ เพื่อสร้างยุทธศาสตร์ขึ้นมาใหม่สำหรับใช้พัฒนาในประเด็นปัญหาซึ่งไม่สามารถนำเอายุทธศาสตร์ที่มีอยู่ก่อนจากที่อื่นถ่ายโอนมาได้หรือนำมาปรับใช้ได้ การสร้างยุทธศาสตร์ใหม่ต้องอาศัยหลักวิชาการมาประกอบและเมื่อสร้างเสร็จก็ต้องทำการทดลองจนเป็นที่แน่ใจ ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินงานดังนี้

ขั้นที่ 1 การเลือกหน่วยท้องถิ่นที่มีปัญหาเชิงพัฒนา คือ ระบุที่ตั้งของหน่วยท้องถิ่น เพื่อระบุที่ตั้งของท้องถิ่น ระบุขอบเขตของหน่วยท้องถิ่นและลักษณะปัญหาทั่วไป

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์ปัญหาเชิงพัฒนา คือ สํารวจและวิเคราะห์ปัญหาของท้องถิ่น เพื่อระบุให้ได้ว่าอะไรคือปัญหาทุกขั้วร้อน อะไรคือปัญหาปัจจัย อะไรคือปัญหาสืบเนื่อง และควรแสดงด้วยแผนภาพ

ขั้นที่ 3 การระบุปัญหาเป้า คือ การเลือกประเด็นปัญหาขึ้นมา จากผลการวิเคราะห์ในขั้นที่ 2 ปัญหาเป็นี่ผู้วิจัยเลือกตามที่เห็นว่าอยู่ในวิสัยจะแก้ได้ และถ้าแก้ได้จะนำความคลี่คลายมาสู่ท้องถิ่น ทำให้ปัญหาทุกขรือน้อยลงแม้จะไม่หมดไป

ขั้นที่ 4 การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนา คือ การกำหนดแผนการดำเนินงานเชิงยุทธศาสตร์เพื่อแก้ปัญหา 3 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดเป้าหมายของยุทธศาสตร์
2. การสร้างหน่วยระบบทำงานของยุทธศาสตร์
3. การจัดทรัพยากร

โดยในแต่ละขั้นต้องกำหนดโดยคำนึงถึงอีก 2 ขั้นข้างเคียงด้วย เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกัน เช่น การกำหนดเป้าหมาย ต้องคำนึงถึงหน่วยระบบและทรัพยากร จากนั้นจึงเขียนเป็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเต็มรูป โดยนำเอาผลของขั้นที่ 2, 3 มาแสดงรวมไว้ด้วยเป็นแผนภาพยุทธศาสตร์การพัฒนาที่พร้อมจะนำไปทดลองในขั้นต่อไป

ขั้นที่ 5 การทดลองต่อไป คือ เขียนระบุว่า จะทำการทดลองใช้ยุทธศาสตร์ที่สร้างขึ้นแล้วนี้อย่างไร ใช้อะไรเป็นกลุ่มเป้าหมายการทดลอง จะเก็บข้อมูลประเด็นใด จะวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปประเด็นใด มีสมมติฐานอะไรบ้าง ฯลฯ

รูปแบบที่ 6 การวิจัยวิเคราะห์หรือประเมินความต้องการพัฒนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัยตามรูปแบบนี้ คือ เพื่อทำการวิเคราะห์หรือประเมินความต้องการพัฒนาของหน่วยท้องถิ่นที่จะพัฒนาตามที่แสดงอยู่ในกล่องสี่เหลี่ยมใหญ่ทางด้านขวามือของแผนภาพโครงสร้างทางความคิดเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนา เหตุผลที่ต้องทำการวิจัยแบบนี้เพราะท้องถิ่นที่จะพัฒนาบางแห่งที่มีความซับซ้อนของสภาพปัญหาจนไม่อาจเข้าใจได้ง่ายๆ และถ้าไม่วิเคราะห์หรือประเมินจนเป็นที่ชัดเจนจะทำให้เข้าใจประเด็นปัญหาที่ผิดไป ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างยุทธศาสตร์ที่ผิดพลาดได้ รูปแบบที่ 6 จะต้องใช้ข้อมูลอย่างครบถ้วนและควรต้องอาศัยหลักวิชาหรือทฤษฎีมาประกอบพอสมควร ขั้นตอนการดำเนินการสำหรับเตรียมการทดลองในรูปแบบที่ 6 มีดังนี้คือ

ขั้นที่ 1 การระบุวิเคราะห์หรือประเมินหน่วยท้องถิ่นที่ต้องการพัฒนา คือ ระบุดังต่อไปนี้

1. ชื่อ ที่ตั้ง และขอบเขตของหน่วยท้องถิ่น
2. สภาพทั่วไปตามข้อมูลจากคำบอกเล่าหรือหลักฐานเดิมๆ
3. ผลการวิเคราะห์เชิงระบบซึ่งแสดงเป็นแผนภาพเชิงระบบ
4. ผลการประเมินทุกประเด็นของหน่วยระบบที่ควรประเมิน

ขั้นที่ 2 การระบุและวิเคราะห์หรือประเมินปัญหาเป้า คือ

1. ชื่อ ที่ตั้ง และขอบเขตของหน่วยท้องถิ่น
2. สภาพทั่วไปตามข้อมูลจากคำบอกเล่าหรือหลักฐานเดิม ๆ
3. ผลการวิเคราะห์เชิงระบบของปัญหาเป้า ซึ่งแสดงเป็นแผนภาพเชิง

ระบบ

4. ผลการประเมินของหน่วยระบบปัญหาเป้าที่เห็นว่าควรประเมิน

ขั้นที่ 3 การระบุหน่วยระบบของปัญหาหลังการพัฒนา คือ ระบุด้วยแผนภาพเชิงระบบ พร้อมคำอธิบายว่า หน่วยระบบของปัญหาเป้านั้นเมื่อได้รับการพัฒนาด้วยยุทธศาสตร์ที่ดีอันหนึ่งอันใดแล้ว ควรจะมีสภาพเป็นอย่างไร จึงจะเป็นไปตามที่ประสงค์

ขั้นที่ 4 การระบุยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ควรใช้คือ

1. เป้าหมายของยุทธศาสตร์การพัฒนา
2. หน่วยระบบทำงานของยุทธศาสตร์การพัฒนา
3. ทรัพยากรที่จะต้องใช้และที่มีอยู่ในระบบ

ขั้นที่ 5 การทดลองต่อไป การทดลองสำหรับในที่นี้ คือ การกระทำซ้ำตั้งแต่ขั้นที่ 1-4 โดยใช้วิธีการอันเดิมทุกประการ แต่ใช้ข้อมูลใหม่ที่ได้จากแหล่งต่างไปจากเดิม โดยถือว่าผลจากการวิเคราะห์หรือประเมินครั้งแรกเป็น สมมติฐานก่อนการทดลอง

รูปแบบที่ 7 การวิจัยตรวจสอบหลักวิชาหรือทฤษฎี

วัตถุประสงค์ของการวิจัยตามรูปแบบนี้ คือ เพื่อตรวจสอบว่าหลักวิชาทฤษฎีข้อหนึ่ง ๆ ที่จะนำมาใช้ในการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาแต่ละครั้งมีความเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด อย่างเชื่อหลักวิชาหรือทฤษฎีโดยไม่ผ่านการทดสอบ วิจัยตรวจสอบหลักวิชาหรือทฤษฎีมีขั้นตอนดังนี้คือ

ขั้นที่ 1 ระบุตัวหลักวิชาหรือทฤษฎี โดยระบุชื่อ แหล่งที่มาและขอบเขตของเนื้อหาวิชา

ขั้นที่ 2 ระบุลักษณะเชิงระบบหรือหลักวิชาหรือทฤษฎีว่ามีอะไรอยู่ในขอบเขตของข้อตกลงพื้นฐาน Basic Assumption

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์และประเมินด้วยหลักเหตุผล คือ แยกแยะประเด็นความสัมพันธ์ระหว่าง I กับ P กับ O แต่ละจุด แล้วใช้หลักเหตุผลเท่าที่มีอยู่ในเวลานั้นทำการประเมินว่าน่าจะเป็นจริงหรือไม่ ผลการประเมินแต่ละประเด็นจะเป็น สมมติฐาน เพื่อการทดลองต่อไป

ขั้นที่ 4 การทดลองต่อไป คือ การเขียนระบุว่าจะทำการทดลองเพื่อทดสอบสมมติฐานแต่ละข้อที่ได้จากการวิเคราะห์และประเมินในขั้นที่ 3 นั้นอย่างไร

รูปแบบที่ 8 การวิจัยวิเคราะห์หรือประเมินโครงการพัฒนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัยตามรูปแบบนี้ คือ เพื่อประเมินว่าโครงการพัฒนาอันหนึ่งที่ได้ดำเนินการไปแล้วหรือกำลังจะดำเนินการใหม่นั้นบังเกิดผลดีหรือผลเสียเพียงใด จุดใดของโครงการมีลักษณะดีและไม่ดี ควรแก้ไขอย่างไร การวิจัยตามรูปแบบนี้มีการเตรียมเพื่อการทดลอง 4 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 การเลือกโครงการและระบุลักษณะโครงการที่จะประเมิน คือ ระบุชื่อ และที่ตั้งของโครงการ ลักษณะเป้าหมาย และวิธีดำเนินการของโครงการตามที่ปรากฏในเอกสาร หรือคำบอกเล่าของเจ้าของโครงการ

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์ คือ ระบุว่าในขั้นการวางแผนดำเนินการของโครงการนี้ได้มีการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งมี 5 ส่วน คือ 1) การวิเคราะห์ปัญหาเชิงพัฒนา 2) การระบุปัญหาเป้า 3) การกำหนดเป้าหมายของยุทธศาสตร์ 4) การสร้างหน่วยระบบทำงาน และ 5) การจัดทรัพยากรหรือมีการคิดวางแผนตามแนวคิดอื่น หรือไม่มีเลย ถ้ามีได้จำแนกส่วนต่างๆ ออกเป็นอย่างไรบ้าง

ขั้นที่ 3 การประเมินเชิงยุทธศาสตร์ คือ การประเมินตามเกณฑ์ที่ผู้ศึกษาเห็นว่าควรจะเป็นผู้ศึกษาต้องตั้งเกณฑ์ขึ้นมาก่อนในแต่ละประเด็นที่จะประเมิน การตั้งเกณฑ์จะใช้ตำราก็ได้ ใช้ประสบการณ์ก็ได้ หรือใช้เหตุผลอื่นๆ ก็ได้ เมื่อดังเกณฑ์แล้วจึงประเมินในประเด็นนั้นๆ

ประเด็นที่จะประเมิน คือ 5 ส่วนของยุทธศาสตร์ที่กล่าวโดยประเมินทีละส่วนและระบุผลประเมินว่าดี หรือบกพร่องอย่างไร

ถ้าผลการวิเคราะห์ในขั้นที่ 2 พบว่า โครงการนี้ได้มีการวางแผนโดยแยกเป็น 5 ส่วนไว้ก่อนแล้ว การประเมินในขั้นที่ 3 ก็จะสะดวกแต่ถ้าโครงการไม่ได้วางแผนโดยแยกเป็น 5 ส่วนดังกล่าว ผู้ศึกษาจะพยายามแยกแผนของโครงการออกเป็น 5 ส่วน แล้วทำการประเมินตามส่วนที่แยกออกนั้น

ในการประเมินขั้นที่ 3 นี้ อาจใช้ข้อมูลจากการสังเกต หรือการสอบถามบุคคลหรือการตรวจอ่านเอกสาร หรือวิธีการอื่นๆ ก็ได้ ผลการประเมินในขั้นที่ 3 ถือเป็น สมมติฐานหรือ First Search ควรจะนำผลนี้ไปตรวจสอบอีกครั้ง โดยใช้ข้อมูลอีกชุดหนึ่งที่ไม่ซ้ำแหล่งที่มา การตอบแบบสอบถาม จึงถือเป็น Re – Search

ขั้นที่ 4 การทดสอบต่อไป คือ การเขียนโครงการว่าจะทำการตรวจสอบ แหล่งข้อมูล วิธีเก็บข้อมูล วิธีวิเคราะห์ข้อมูล ฯลฯ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน

1. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ

ความหมายของคำที่เกี่ยวข้อง มีผู้ให้ความหมายของคำต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ จากการให้ความหมายของนักวิชาการหลายๆ ท่านดังนี้

นิสา ชูโต (2538 : 6) โครงการ (Project) หมายถึง ความคิด แนวทาง กิจกรรม หรือผลรวมที่เกิดจากกิจกรรมหรือกลุ่มของกิจกรรมที่ดำเนินการอย่างมีระบบระเบียบ มีงบประมาณ และระยะแนวคิดในการใช้ความรู้ทางสังคมศาสตร์เวลาดำเนินการอย่างมีระบบระเบียบมีงบประมาณ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

สมคิด พรหมจ้อย (2544 : 15) โครงการ หมายถึง หน่วยของแผนงาน หรือกลุ่มของกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน เพื่อการบรรลุจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายที่กำหนดไว้มีลักษณะเด่นชัด มีระยะเวลาเริ่มต้น และสิ้นสุดที่แน่นอน และมักเป็นงานพิเศษที่แตกต่างไปจากงานประจำโครงการจะประกอบด้วย งานและ กิจกรรม โดยกำหนดวัตถุประสงค์ ระยะเวลาและงบประมาณอย่างแน่ชัด แผนการปฏิบัติงานที่ต่างระดับกัน กล่าวคือ โครงการ เป็นกลุ่มกิจกรรมที่กำหนดขึ้นไว้เพื่อใช้ในการดำเนินงานตามแผน ส่วนโครงการ หมายถึง รายละเอียดในการดำเนินงานของกิจกรรมแต่ละกิจกรรมที่ได้กำหนดขึ้นเพื่อการดำเนินงานตามโครงการอย่างไรก็ตาม คำทั้งสองเป็นคำๆ เดียวกัน ในที่นี้เรามักใช้คำว่าโครงการ

สุวิมล ตรีภานันท์ (2543 : 2) การประเมินเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการวิเคราะห์เพื่อตัดสินใจคุณค่า เพื่อให้การประเมินเป็นไปอย่างมีระบบ ชัดเจน มีหลักการที่แน่นอนในการดำเนินงานประเมินที่น่าสนใจ คือ การประเมินสามารถกระทำได้ในทุกขั้นตอนของโครงการไม่จำเป็นต้องเป็นผลสุดท้ายของโครงการเท่านั้น เพราะผลที่ได้จากการประเมินจะเป็นสารสนเทศที่สำคัญต่อการตัดสินใจของผู้ที่เกี่ยวข้องในการปรับปรุงโครงการหรือการดำเนินการต่อเนื่อง

การประเมินโครงการ มีลักษณะที่สำคัญ คือ

1. การจัดเก็บข้อมูลที่ใช้ในการดำเนินงานตามโครงการในทุกรูปแบบ และทุกขั้นตอนมีการเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการวิเคราะห์
2. มีการใช้ข้อมูลนั้นเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ
3. นำสารสนเทศที่ได้จากข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุง แก้ไขการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ

ความหมายของการประเมินโครงการหรือการประเมินผลโครงการ (Project Evaluation) หมายถึง กระบวนการศึกษา แสวงหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ ว่าเป็นไปตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนต่างๆ ที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ มีปัญหาและอุปสรรคอะไร และบรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการหรือไม่ มีผลกระทบในแง่บวกอย่างไร ที่เกิดขึ้นจากโครงการบ้าง

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2541 : 2) การประเมินผลเป็นกระบวนการวิจัย ที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีวัตถุวิสัย (Objectivity) ไม่ได้ขึ้นอยู่กับจิตวิสัย (Subjectivity) ของผู้ประเมินแต่เพียงอย่างเดียว ในการจัดเก็บข้อมูลจะมีการใช้เครื่องมือซึ่งส่วนมากต้องพัฒนาขึ้นมาโดยเฉพาะ

สมหวัง พิริยานูวัฒน์ (2540 : 101) การประเมินโครงการ หมายถึง “การใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หรือการใช้เทคนิคทางการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ เพื่อหาข้อมูลที่เป็นจริง และเชื่อถือได้เกี่ยวกับโครงการ เพื่อให้การตัดสินใจว่า โครงการดังกล่าวดีหรือไม่ดีอย่างไร” หรือเป็นการค้นคว้าผลของกิจกรรมที่วางไว้ในโครงการ ประสบความสำเร็จตรงกับวัตถุประสงค์ หรือความมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ มีการทดสอบว่า มีความถูกต้องเชื่อถือได้ และเหมาะสมกับกลุ่มประชากรเป้าหมาย ในเครื่องมือเหล่านี้ จะมีตัววัดที่จะนำมาหาค่า เพื่อใช้เป็นดัชนีหรือตัวบ่งชี้เชิงประจักษ์เกี่ยวกับการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค และความสำเร็จของโครงการ เมื่อนำมาวิเคราะห์แล้วจะได้ข้อสรุปเกี่ยวกับโครงการว่าเป็นอย่างไร บรรลุตามเป้าหมายหรือไม่ มีผลกระทบอย่างไร และควรมีหรือไม่มีที่จะดำเนินการต่อไป หากจะดำเนินการต่อไปควรปรับปรุงสิ่งใดบ้าง เพื่อให้โครงการมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น หรือเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศในการปรับปรุงโครงการ และสารสนเทศในการตัดสินใจผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

จากนิยามดังกล่าวข้างต้น ได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องช่วยการตัดสินใจ ของผู้บริหาร เมื่อผู้บริหารเกิดความจำเป็นที่จะต้องใช้ข้อมูล และข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เชื่อถือได้ เพื่อประกอบการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ดังนั้นความหมาย จึงขยายประโยชน์ออกไปเป็นกระบวนการเพื่อช่วยตัดสินใจในการเลือกหาข้อเท็จจริง (Fact and Information) รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์เพื่อทำรายงานสั้น ๆ เฉพาะสารสนเทศที่ใช้เป็นประโยชน์ให้แก่ผู้บริหารเลือกประกอบในการตัดสินใจ (Alkin, 1972 อ้างถึงใน นิศา ชูโต, 2528 : 9)

ผลของการประเมินเป็นเครื่องมือส่วนหนึ่งของผู้บริหาร ในการตัดสินใจ ผู้ประเมินเป็นผู้เก็บข้อมูล ข้อเท็จจริงต่าง ๆ วิเคราะห์และให้ทางเลือกต่าง ๆ แก่ผู้บริหารเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงแล้ว ความสำเร็จของการจัดทำโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่มีองค์ประกอบสำคัญ ๆ อันเกี่ยวพันกันนานาประการ มิใช่แต่เพียงการตัดสินใจของผู้บริหารโดยเฉพาะเท่านั้น

รูปแบบการประเมิน

แนวคิดและรูปแบบการประเมินเป็นกรอบแนวความคิดของประเด็นที่จะประเมิน หรือ เค้าโครงร่างในลักษณะการเชื่อมโยงสัมพันธ์ และต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ หรือเป็นสิ่งที่แสดง ภาพรวมของประเด็นที่จะประเมิน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการประเมินโครงการ

ประเภทของรูปแบบการประเมิน

อุดม จำรัสพันธุ์และคนอื่นๆ (2545 : 83-87) แนวคิดและรูปแบบการประเมินมีอยู่อย่าง หลากหลายรูปแบบตามแนวความคิดของผู้เชี่ยวชาญ ด้านการประเมินแต่ละบุคคลที่ได้นำเสนอ แนวความคิด โดยการเชื่อมโยงความคิดกับประสบการณ์ของตนเอง ดังนั้นการเลือกรูปแบบ การประเมินเพื่อนำไป ใช้เป็นแนวทางในการประเมินโครงการ ควรจะได้มีการพิจารณาความ เหมาะสม หรือ ความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และจุดประสงค์ของโครงการที่จะประเมิน และ จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า ผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมิน ได้จำแนกรูปแบบการประเมินตาม จุดประสงค์ของการนำไปใช้เป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบการประเมินที่เน้นจุดมุ่งหมาย (Objective Base Evaluation Model)

เป็นรูปแบบการประเมินที่ เน้นการตรวจสอบผลที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่ โดย ตรวจสอบผลที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมายกับผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน โครงการว่าบรรลุจุดมุ่งหมายที่ กำหนดไว้หรือไม่ ผู้เชี่ยวชาญการประเมินที่นำเสนอแนวคิดในรูปแบบนี้ ได้แก่ ไทเลอร์ ครอนบาค และเกริก แพตทริก เป็นต้น

2. รูปแบบการประเมินเพื่อการตัดสินใจ (Decision Oriented Evaluation Model)

รูปแบบการประเมินที่มีหลักการของการประเมินที่เป็นระบบ โดยมีการกำหนด ขั้นตอนในการดำเนินการ ที่จะทำให้ได้สารสนเทศ เพื่อที่จะนำไปใช้ประกอบการพิจารณาการ ตัดสินใจที่เหมาะสม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญการประเมินที่นำเสนอแนวคิดในรูปแบบนี้ ได้แก่ สดัพเพิลบีม อัลคิน เป็นต้น

3. รูปแบบการประเมินเพื่อการตัดสินใจคุณค่า (Value - Oriented Evaluation Model)

เป็นรูปแบบการประเมินที่มีหลักการว่า การประเมินเป็นการกำหนดคุณค่า หรือ ติราคาของสิ่งที่ได้รับการประเมิน รวมทั้งให้ความสำคัญกับผลผลิตทั้งหมดของโครงการ โดยใช้ กระบวนการประเมินที่เป็นระบบ ผสานกับวิธีการแบบธรรมชาติ (Naturalistic Approach) ซึ่ง ผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินที่นำเสนอแนวคิดนี้ ได้แก่ สคริพเวน สเตก ไพรวิส เป็นต้น

แนวคิดและรูปแบบการประเมิน

แนวคิดและรูปแบบการประเมินในช่วงแรก ๆ ได้มีการใช้ในการประเมินโครงการที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

1. แนวคิดและรูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler's Rationale and Model of Evaluation)

การประเมิน การประเมินคือการเปรียบเทียบพฤติกรรมที่สังเกตได้กับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ โดยมุ่งเน้นที่การประเมินการศึกษา

1.1 หลักการของแนวคิดของไทเลอร์ จำแนกเป็น 4 ประการ คือ

1.1.1 กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจนมีความเฉพาะเจาะจง

1.1.2 กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์

1.1.3 เลือกวิธีการที่จะช่วยให้การเรียนรู้ในเนื้อหาประสบความสำเร็จ

1.1.4 ประเมินผลว่าผู้เรียนมีความสำเร็จมากหรือน้อยเพียงใด

1.2 กรอบแนวความคิดของการประเมินในยุคใหม่ของไทเลอร์ จำแนกออกเป็น 5 ส่วน คือ

1.2.1 การประเมินจุดประสงค์

1.2.2 การประเมินแผนการเรียนรู้

1.2.3 การประเมินเพื่อการแนะแนวในการพัฒนาโครงการทางการศึกษา

1.2.4 การประเมินเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ

1.2.5 การประเมินผลลัพธ์ของโครงการทางการศึกษา

1.2.6 การติดตามผลและการประเมินผลกระทบ

การประเมินมี เกณฑ์ที่ตัดสินความสำเร็จของโครงการ ควรจะพิจารณาจากความสำเร็จของส่วนรวม และมุ่งเน้นที่การประเมินผลสรุป มากกว่าการประเมินความก้าวหน้า

2. แนวคิดและรูปแบบการประเมินของครอนบาค (Cronbach's Concepts and Model)

การประเมินตามแนวคิดของครอนบาค คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการใช้ข้อมูลนั้น เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการทางการศึกษา โดยนำเสนอวิธีการประเมินที่ไชนอกจากการทดสอบ 4 แนวทาง คือ

2.1 การศึกษากระบวนการ (Process Studies) เป็นการศึกษาสภาพที่เกิดขึ้น ในห้องเรียนที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์เป็นข้อมูลเพื่อปรับปรุงรายวิชา

2.2 การวัดศักยภาพของผู้เรียน (Proficiency Measurement) เป็นการพิจารณาศักยภาพของผู้เรียนตลอดเวลาที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากกว่าเมื่อสิ้นสุด กิจกรรม

2.3 การวัดเจตคติ (Attitude Measurement) เป็นการเน้นความสำคัญของเจตคติของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนการสอน

2.4 การติดตามผล (Follow up Studies) เป็นการติดตามผลการทำงานหรือการประเมินข้อดี - ข้อจำกัดว่าควรมีการปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติมให้สอดคล้องกับความต้องการอย่างไร

รูปแบบการประเมินที่ใช้ในการเรียนการสอน Cronbach' Goal & Side Effect Attainment Model ที่กำหนดหลักการว่าการประเมินโครงการด้านการเรียนการสอนไม่ควรประเมินเฉพาะจุดมุ่งหมายของโครงการเท่านั้น แต่ควรจะมีการพิจารณาประเมินผลกระทบข้างเคียงที่เกิดจากโครงการด้วย

3. แนวคิดและรูปแบบการประเมินของสคริฟเวน (Scriven's Evaluation Ideologies and Model) การประเมินเป็นกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการรวบรวมข้อมูล การตัดสินใจเลือกใช้เครื่องมือ เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลและการกำหนดตัวชี้วัดและ เกณฑ์ในการประเมิน และมีความพยายามที่จะสร้างแนวคิดและรูปแบบการประเมินที่ผสมผสานแนวคิดของไทเลอร์เข้าด้วยกัน โดยจำแนกการประเมินออกเป็น 2 ประเภทได้แก่

3.1 การประเมินยึดเป้าหมายเป็นหลัก เป็นการประเมิน ที่ใช้เป้าหมายของโครงการเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาว่าการดำเนินการบรรลุเป้าของโครงการ หรือไม่โดยแบ่งการประเมินเป็น 2 ระยะ คือ

3.1.1 การประเมินระหว่างดำเนินการ (Formative Evaluation) มีเป้าหมายของการประเมิน เพื่อหาข้อดี ข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นในระหว่างดำเนินการโครงการ เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินการโครงการระยะต่อไป

3.1.2 การประเมินผลรวม (Summative Evaluation) มีเป้าหมาย คือผลผลิตที่เกิดขึ้นเมื่อโครงการสิ้นสุดแล้ว ซึ่งจะเป็นตัวชี้วัดคุณค่าความสำเร็จของโครงการ ที่จะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาในการพัฒนาปรับปรุงโครงการอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันให้ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี

3.2 การประเมินที่ไม่ยึดเป้าหมายเป็นหลัก เป็นการประเมิน ที่ไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะผลผลิตที่เกิดขึ้นตามเป้าหมายเท่านั้น แต่จะนำผลกระทบอื่น ๆ มาร่วมพิจารณา ในการตัดสินใจคุณค่าด้วยระบบคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของ การวิจัยเชิงคุณภาพ ที่สามารถรวบรวม ข้อมูลสารสนเทศจากกลุ่มเป้าหมาย ที่มีความซับซ้อน ดังนั้นการประเมินตามแนวทางนี้ควรที่จะมีการออกแบบการประเมินให้มีความยืดหยุ่นในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีคุณค่าอันจะช่วยส่งเสริมให้ การประเมินโครงการมีประสิทธิภาพในส่วนนี้จะใช้ข้อมูลสารสนเทศที่สอดคล้องกับความเป็นจริงมากกว่า แต่มีความยุ่งยากที่เกิดขึ้น คือการพิจารณาอย่างครอบคลุมในการดำเนินการประเมินจะระบุเป็นแนวทางที่ชัดเจนได้ค่อนข้าง

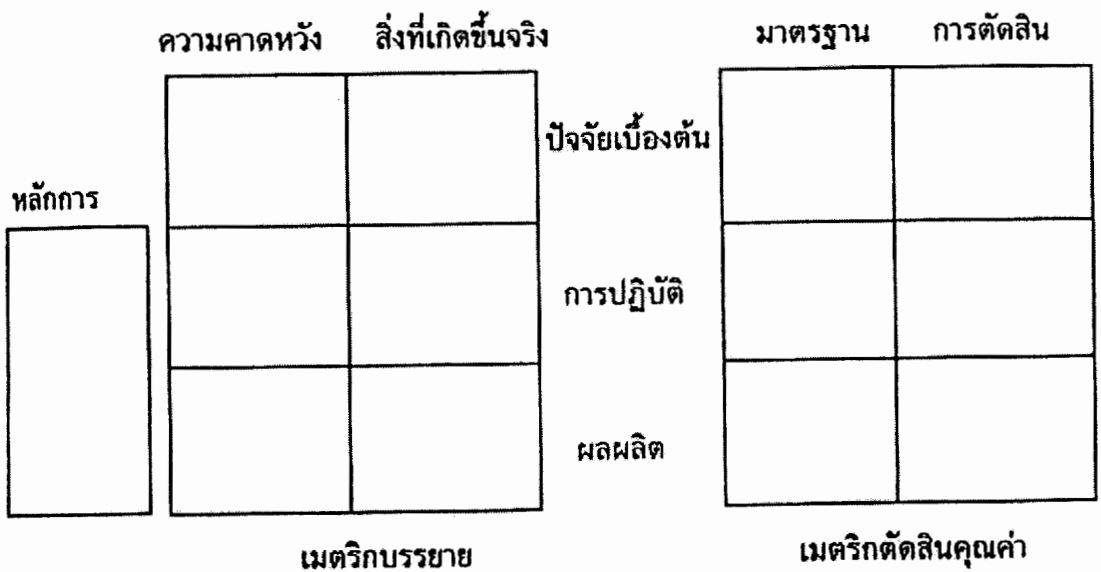
จำแนกการประเมินตาม สิ่งที่ประเมินออกเป็น 2 ลักษณะได้แก่

1. การประเมินคุณค่าภายใน เป็นการประเมินคุณค่าของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับโครงการ อาทิ จุดประสงค์ โครงสร้าง เนื้อหา หรือประสิทธิภาพของเครื่องมือที่ใช้

2. การประเมินความคุ้มค่า เป็นการประเมินในส่วนที่ผลการดำเนินโครงการที่มีต่อผู้รับบริการจากโครงการ

4. แนวคิดและรูปแบบการประเมินของสเตก (Stake'Concepts and Model) กล่าวถึงการประเมินคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายแล้วนำมาจัดให้มีระบบที่มีความหมายในการประเมิน โดยนำเสนอรูปแบบการประเมิน เคาทิแนนซ์ (Stake'Concepts and Model) ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 5 เมตริกบรรยายและเมตริกตัดสินคุณค่า

(อุดม จารัสพันธ์และคนอื่นๆ, 2545 : 86)

จากแผนภาพ สเตก ได้กำหนดการประเมินออกเป็น 2 มิติ ได้แก่

มิติที่ 1 มิติในแนวดิ่ง จำแนกออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

- 1) สิ่งนำ (Antecedents) หมายถึง สภาพของสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ก่อนที่จะดำเนินการโครงการ
- 2) การปฏิบัติ (Transaction) หมายถึง การดำเนินงานของโครงการตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้
- 3) ผลผลิต (Outcome) หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการที่มีการดำเนินการโครงการ

มิติที่ 2 มิติในแนวนอนที่จำแนกออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1) ส่วนของการบรรยาย (Description) หมายถึง สภาพที่เกิดขึ้นจริงหรือที่ต้องการให้เกิดขึ้นที่สามารถสังเกตได้ จำแนกออกเป็นส่วนย่อย ๆ 2 ส่วน ได้แก่

1.1) ความมุ่งหมายที่คาดหวัง หรือต้องการให้เกิดขึ้น

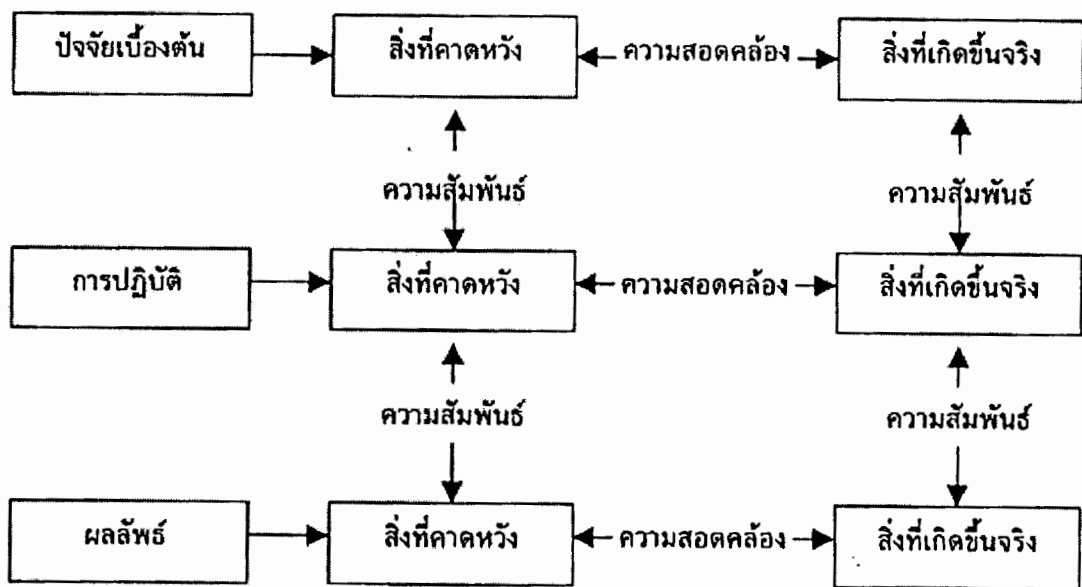
1.2) ผลที่เกิดขึ้น

2) ส่วนของการตัดสินใจ (Judgement) หมายถึง สภาพของการตัดสินใจเชิงประเมิน จำแนกออกเป็นส่วนย่อย ๆ 2 ลักษณะ ได้แก่

2.1) มาตรฐานที่กำหนดขึ้นเพื่อเทียบผลที่เกิดขึ้นว่ามีในระดับใด

2.2) การตัดสิน เป็นการนำผลที่เกิดขึ้นมาเทียบกับมาตรฐานที่กำหนด ซึ่ง สเดก ได้นำเสนอความสัมพันธ์และความสอดคล้องของการใช้เมตริกทั้งสอง ดังแสดงในแผนภูมิข้างล่าง

ภาพที่ 6 ประเด็นที่ประเมินและการพิจารณาความสัมพันธ์และความสอดคล้อง

(อุดม จารัสพันธ์และคนอื่นๆ, 2545 : 87)

5. แนวคิดและรูปแบบการประเมินของอัลคิน (Alkin 'Concepts of Evaluation) คือการประเมินกระบวนการคัดเลือก การประมวลผลข้อมูล และการจัดระบบสารสนเทศ ที่เป็นประโยชน์

ต่อผู้บริหารในการตัดสินใจหรือใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางในการเลือกดำเนินการ โครงการ ซึ่งอัลคินได้จำแนกการประเมินตามจุดประสงค์ของการใช้ผลการประเมินเป็น 4 ส่วน ได้แก่

1) การประเมินระบบ เพื่อกำหนดจุดประสงค์ของโครงการ เป็นการประเมิน ก่อนเริ่มดำเนินการโครงการให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

2) การประเมินวางแผนโครงการ เป็นการประเมินเพื่อหาแนวทาง หรือวิธีการที่ จะส่งเสริมให้การดำเนินการโครงการบรรลุจุดประสงค์

3) การประเมินระหว่างดำเนินการ เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาการดำเนิน โครงการเป็นไปตามแผนที่กำหนดให้หรือไม่ หรือการดำเนินการอยู่ในขั้นตอนที่ควรจะเป็นมากหรือน้อย เพียงใด

4) การประเมินเพื่อพัฒนางาน เป็นการประเมินเพื่อแสวงหารูปแบบ แนวทาง หรือข้อเสนอแนะ ในการที่จะส่งเสริมให้โครงการดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพการประเมินเพื่อ รับรองผลงาน ชุม ชยชัย หรือ ปรับเปลี่ยนโครงการ

แนวคิดการประเมินที่เป็นระบบ คือเริ่มต้นตั้งแต่การประเมินจุดประสงค์ จนกระทั่ง การประเมินเพื่อปรับปรุงโครงการ ที่เป็นแนวคิดพื้นฐานของการประเมินโครงการแต่ยังขาด แนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน ทำให้การเผยแพร่ยังอยู่ในวงแคบ ๆ

6. แนวคิดและรูปแบบการประเมินของไพรวัส (Provus's Discrepancy of Evaluation) คือ การประเมินเป็นการกำหนดเกณฑ์ มาตรฐาน และการค้นหาช่องว่างระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นจริงกับ เกณฑ์มาตรฐาน เพื่อใช้เป็นตัวชี้วัดข้อบกพร่องของโครงการ ที่เป็นกระบวนการของการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของผลการปฏิบัติ ที่เกิดขึ้นจริงกับมาตรฐาน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุง แก้ไขการ ดำเนินงานของโครงการให้มีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนของการประเมินโครงการประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) การบรรยายโครงการ เพื่อศึกษารายละเอียดของโครงการที่ต้องการ ประเมิน ได้แก่ ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลผลิต

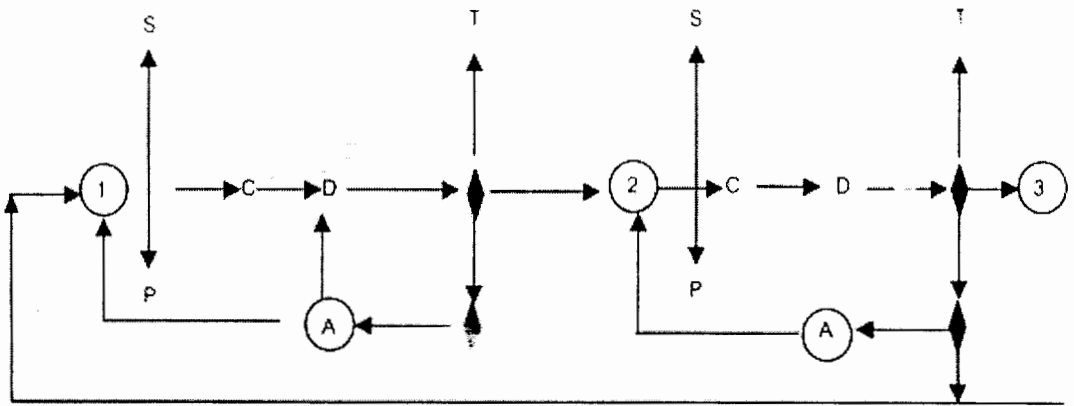
2) การประเมินการดำเนินการของโครงการ เพื่อตรวจสอบว่าการ ดำเนินการ ของโครงการ เป็นอย่างไร และมีอะไรบ้างที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินการ

3) การประเมินกระบวนการของโครงการ เพื่อตรวจสอบการดำเนินการของ โครงการ ว่าได้บรรลุจุดมุ่งหมายในแต่ละส่วนมากหรือน้อยเพียงใด

4) การประเมินผลผลิตของโครงการ เพื่อตรวจสอบผลผลิตที่เกิดขึ้นตาม จุดมุ่งหมายของโครงการ

5) การประเมินค่าใช้จ่ายและผลกำไร เพื่อเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายกับผลที่ได้รับว่า มีความสมเหตุสมผลกัน มากหรือน้อยเพียงใด

ภาพที่ 7 รูปแบบความไม่สอดคล้องของไพร๊ต

(อุดม จารัสพันธ์และคนอื่นๆ, 2545: 89)

แผนภูมิแสดง รูปแบบการประเมินความไม่สอดคล้องของไพร๊ต

S = มาตรฐาน (Standard)

P = การดำเนินงาน (Program Performance)

C = เปรียบเทียบ (Comparison)

D = ไม่สอดคล้อง (Discrepancy Information)

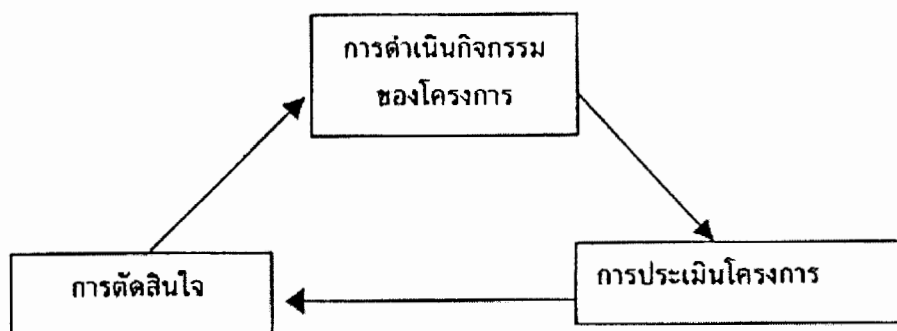
T = ยกเลิก (Terminate)

A = การเปลี่ยนแปลง (Alternative)

โดยมีการพิจารณาดังนี้ กิจกรรมที่จะนำการดำเนินงาน (P) มาเปรียบเทียบ (C) กับ มาตรฐานงาน (S) ถ้าพบว่าไม่สอดคล้อง (D) จะมี 3 ทางเลือกต่อโครงการ (T) หรือมีการเปลี่ยนแปลง (A) หรือมีการเริ่มต้นใหม่หากมีความสอดคล้องก็จะดำเนินการในกิจกรรมที่ 2

7. สต๊ฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) นำเสนอแนวคิด และรูปแบบการประเมิน ของ สต๊ฟเฟิลบีม กล่าวว่า “การประเมินเป็นกระบวนการระบุ หรือกำหนดข้อมูลที่ต้องการ รวมทั้ง การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ให้เกิดสารสนเทศที่มี ประโยชน์เพื่อนำเสนอสำหรับใช้เป็นทางเลือกในการตัดสินใจ” โดยมีแนวความคิดพื้นฐาน คือ

ภาพที่ 8 ความคิดพื้นฐานการประเมินของสตฟเฟิลบีม

(อุคม จัรัสพันธ์และคนอื่นๆ, 2545: 90)

ประเด็นที่จะประเมินออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 กำหนด หรือระบุข้อมูลที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์และจัดการสารสนเทศ เพื่อนำเสนอผู้บริหาร

ประเด็นที่ประเมินแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ซึ่งเป็นที่มาของการกำหนดชื่อของรูปแบบ การประเมิน ว่ารูปแบบการประเมินแบบชิป (CIPP MODEL) ที่มาจากอักษรภาษาอังกฤษตัวแรกของประเด็นที่จะประเมิน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินการโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องดำเนินการ ประเด็นปัญหาและความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ

2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของความพอเพียงของทรัพยากร อาทิ จำนวนคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งเทคโนโลยี และแผนการของการดำเนินการโครงการ

3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุงให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน

4) การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของโครงการ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการขุบเล็ก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ

ประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นที่ประเมิน ดังนี้

1) การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planing Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินสภาพแวดล้อมที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดจุดประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินการ

2) การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากปัจจัยเบื้องต้น ที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างของแผนงาน และขั้นตอนของการดำเนินการของโครงการ

3) การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implcyclng Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ เพื่อพิจารณาควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนแลปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

4) การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น เพื่อพิจารณาการยุติ ล้มเลิก หรือปรับขยายโครงการที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจและประเภทของการประเมินกับการตัดสินใจดังแผนภูมิ

4) การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของโครงการ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการขุบเล็ก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ

ประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นที่ประเมิน ดังนี้

1) การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planing Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินสภาพแวดล้อมที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดจุดประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินการ

2) การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากปัจจัยเบื้องต้น ที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างของแผนงาน และขั้นตอนของการดำเนินการของโครงการ

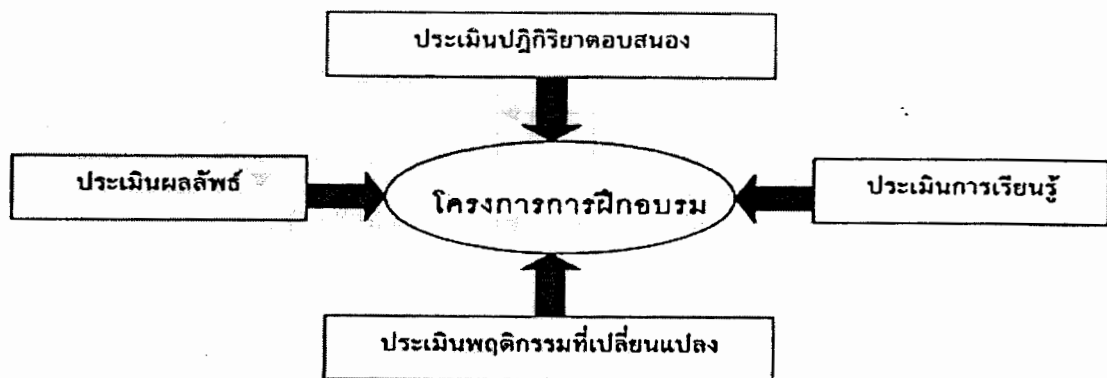
3) การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implecyclng Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ เพื่อพิจารณาควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนแลปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

4) การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น เพื่อพิจารณาการยุติ ล้มเลิก หรือปรับขยายโครงการที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจและประเภทของการประเมินกับการตัดสินใจดังแผนภูมิ

8.4 ประเมินผลลัพธ์ (Result Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบว่าผลจากการอบรมก่อให้เกิดการพัฒนาทั้งต่อตนเอง และต่อหน่วยงานของตนอย่างไรโดยใช้แบบสอบถาม หรือ การสัมภาษณ์เป็นต้น

ภาพที่ 10 รูปแบบการประเมินของเคอร์รี่ แพตทริก

(อุดม จำรัสพันธ์และคนอื่นๆ, 2545: 92)

ข้อควรคำนึงถึงในการใช้รูปแบบการประเมิน

- 1) วัตถุประสงค์ของการประเมิน คือการให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีรายการละเอียดที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ
- 2) ชนิดของการตัดสินใจที่แตกต่างกัน และต้องการออกแบบการประเมินที่แตกต่างกัน และควรใช้รูปแบบการประเมินที่มีประสิทธิผล และเป็นรูปแบบทั่ว ๆ ไป
- 3) ในกรณีที่รูปแบบการประเมินมีความแตกต่างกันในด้านเนื้อหา ควรใช้ขั้นตอนของการติดตามผล ดังนี้ คือ วิเคราะห์ รวบรวม นำเสนอ
- 4) การตัดสินใจประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ ขั้นการวิเคราะห์ ออกแบบเลือก และปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจากการประเมิน ดังนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างนักประเมินและผู้ตัดสินใจ
- 5) เพื่อที่จะได้มาซึ่งคำตอบในการตัดสินใจ การออกแบบการประเมินควรคำนึงถึงเกณฑ์ที่มีความตรงภายใน ความตรงภายนอก ความเที่ยง และมีความเป็นปรนัย
- 6) การประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องเป็นวัฏจักร(Cycle) ต้องใช้กับโครงการที่เป็นระบบ

2. หลักการของธุรกิจชุมชน

ความหมายของธุรกิจชุมชน

อุทิศ ศิริวรรณ และคนอื่นๆ (2545 : 10-17) ธุรกิจชุมชน มีระดับที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน และมีความแตกต่างกันไปในแต่ละหน่วยงาน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ เป้าหมายและลักษณะการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงาน และได้จำแนกความหมายของธุรกิจชุมชน ไว้ดังนี้

ความหมายของธุรกิจชุมชนที่หน่วยงานนั้น ๆ ไม่ได้มีการกำหนดนิยามไว้อย่างเฉพาะเจาะจง หรือไม่ได้ให้ความหมายในเชิงธุรกิจชุมชนไว้เป็นการเฉพาะ แต่มีความหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจชุมชน ความหมายของธุรกิจชุมชนในที่นี้ จึงหมายถึง การสร้างงาน สร้างอาชีพ และเพิ่มรายได้ การส่งเสริมให้กลุ่ม องค์กรประชาชน และเอกชนในชุมชนดำเนินการด้านอาชีพ ฝึกทักษะด้านอาชีพ และหมายรวมถึงการให้ความรู้ทางด้านการบริหารธุรกิจ การตลาด การผลิตทุน และการจัดการขั้นต้น

กิจกรรมอันก่อให้เกิดอาชีพ การจ้างงาน นำไปสู่การก่อร่างสร้างตัวของคนยากจน อาจเป็นทั้งกิจกรรมรายบุคคล หรือกลุ่มก็ได้

การสร้างงานและรายได้ให้ชาวบ้านเพื่อนำไปสู่การพัฒนา และการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์

การส่งเสริมให้ กลุ่ม องค์กรประชาชน หรือเอกชนในชุมชนดำเนินการด้านอาชีพ ฝึกทักษะด้านอาชีพ และให้ความรู้ด้านการบริหารธุรกิจ การตลาด การผลิต ทุน และการจัดการขั้นต้น

ตามความหมายนี้ ธุรกิจชุมชน ได้แก่การประกอบธุรกิจขนาดย่อมและขนาดเล็ก และหัตถกรรมพื้นบ้าน ซึ่งมีลักษณะที่ดำเนินงานเป็นกลุ่ม และเป็นรายบุคคล อันจะพบในนโยบายของกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงอุตสาหกรรม เป็นต้น

ความหมายของธุรกิจชุมชนที่ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมกันดำเนินงาน และมีขอบเขตของวัตถุประสงค์ที่กว้างกว่าการเพิ่มรายได้

ธุรกิจชุมชน คือ ธุรกิจที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจการ ทั้งในลักษณะการเป็นเจ้าของเองทั้งหมด หรือบางส่วนในฐานะผู้ร่วมทุน ผู้ถือหุ้น อันจะนำไปสู่การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และการพัฒนาที่ยั่งยืน

ธุรกิจชุมชน คือ การดำเนินการกิจการซึ่งส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทมีรายได้โดยพัฒนาความรู้ความสามารถของประชาชนในการบริหารและจัดการ มีลักษณะการพึ่งพาซึ่งกันและกัน และมีผลในการป้องกันการย้ายถิ่น

ธุรกิจชุมชน คือ การรวมตัวของคนในชุมชนเป็นกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ หรือธุรกิจขนาดเล็กในชนบท ดำเนินการทางธุรกิจที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ธุรกิจชุมชนจะประกอบไปด้วยกลุ่ม หรือองค์กรชุมชนร่วมเป็นเจ้าของ และร่วมดำเนินการตลอดจนร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินการนั้น

ธุรกิจชุมชน คือการส่งเสริม หรือสร้างพื้นฐาน และสมรรถนะขององค์กรในชุมชน เพื่อพัฒนาอาชีพ และรายได้ เพื่อนำไปสู่การเป็นธุรกิจชุมชน โดยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้มีทักษะในเชิงธุรกิจ เช่น ระดมทุน การผลิต การตลาด การบริหาร และการจัดการ รวมทั้งการแสวงหาความร่วมมือจากแหล่งอื่นทั้งภาครัฐ และเอกชนตามศักยภาพของชุมชน และพื้นที่

ธุรกิจหรืออุตสาหกรรมชุมชนในส่วนของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม หมายถึง อุตสาหกรรมที่ชุมชนมีส่วนร่วม โดยที่ประชาชนในชุมชนนั้นเป็นเจ้าของ มิได้มีสถานะเป็นเพียงผู้จ้างแรงงาน แต่มีสถานะเป็นผู้บริหาร ผู้ร่วมถือหุ้นทั้งนี้ สถานที่ตั้งจะอยู่ในพื้นที่ของชุมชน หรือใกล้เคียงชุมชน การดำเนินงานจะต้องมีความยั่งยืน กล่าวคือมีความต่อเนื่องมีความเจริญเติบโต มีกิจการสร้างรายได้ที่สอดคล้องกับ วัฒนธรรมและประเพณี และทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น

ความหมายของธุรกิจชุมชนในส่วนนี้ดำเนินการ โดยกลุ่ม หรือองค์กรประชาชน มีการกำหนดวัตถุประสงค์ และกิจกรรมอย่างชัดเจน มีข้อกำหนดเกี่ยวกับทุน แรงงาน การผลิต การตลาด และการแบ่งปันผลประโยชน์ รวมทั้งบางกลุ่มมีการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆทั้งภาครัฐ และเอกชนด้วย

จากความหมายของธุรกิจชุมชนข้างต้น สรุปได้ว่า ธุรกิจชุมชน คือกิจกรรมที่บุคคลหรือองค์กรในชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าของกิจกรรม และ/หรือช่วยดำเนินงานบางส่วนหรือทั้งหมด โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆมีการเรียนรู้ และการจัดการร่วมกัน เพื่อดำเนินการในกิจกรรมการผลิต การแปรรูป การค้า และการบริการที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนได้อย่างสอดคล้องกับสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน อันจะนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดี และการพัฒนาที่ยั่งยืน

ลักษณะของธุรกิจชุมชน โดยทั่วไปของธุรกิจชุมชน

1) เป็นธุรกิจขนาดเล็ก มีความคล่องตัวในการบริการ คือ ผู้บริหาร หรือตัวแทนกลุ่มสามารถตัดสินใจในธุรกิจได้ทันที และรวดเร็ว เพราะการบริหารงาน ที่ไม่ซับซ้อน สามารถตัดสินใจปรับตัวให้กับสถานการณ์ หรือการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และการตลาด ตลอดจนการปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้นจากสมาชิกของกลุ่มได้อย่างรวดเร็ว

2) รายได้จากยอดขายในระยะเริ่มต้นไม่มากนัก คือ ธุรกิจชุมชนจะทำการจำหน่ายสินค้า บริการ หรือผลิตสินค้าในปริมาณที่สามารถคุ้มทุน และได้กำไรเพื่อแบ่งให้แก่สมาชิกตามปกติ

โดยคำนึงถึงขนาดของตลาดที่มีอยู่เป็นสำคัญ จึงทำให้รายได้จากยอดขายไม่มากนัก แต่เพียงพอที่จะทำให้อุทิศเงินดำเนินการอยู่ได้อย่างราบรื่น และมีผลในการสร้างงานให้แก่สมาชิกเพื่อช่วยเสริมการดำรงชีพให้อยู่ได้ในบรรดาสมาชิก

3) ต้นทุนในการดำเนินการต่ำ คือ ธุรกิจชุมชนนั้นดำเนินงานโดยเน้นให้คนมีงานทำ แต่ในสภาพใจทำธุรกิจร่วมกันมีผลทำให้ปัญหาเงินทุน ไม่เป็นอุปสรรคเพราะใช้เงินลงทุนไม่มาก ทุกคนเป็นสมาชิก ไม่มีเจ้าของผูกขาดแต่เพียงผู้เดียว แต่อาจจะมีตัวแทนของกลุ่มที่ได้รับเลือกให้ทำหน้าที่บริหารจัดการ หรือเป็นตัวแทนที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิก

ประเภทของธุรกิจชุมชน

ธุรกิจชุมชนก็เหมือนกับธุรกิจทั่วไปที่มีการจัดแบ่งธุรกิจออกเป็นประเภทตามการประกอบการ 4 ประเภท คือ

1) ธุรกิจการผลิต หมายถึง การผลิตสินค้า โดยการนำเอาวัสดุ หรือสินค้าบางชนิดมาแปรสภาพให้เป็นสินค้าใหม่ มีรูปแบบใหม่ ธุรกิจชุมชนที่ดำเนินการทางด้านการผลิตในครัวเรือนซึ่งอาศัยวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น อาทิเช่น ผลิตเครื่องปั้นดินเผา ผลิตเครื่องจักรสาน ทอผ้า อุตสาหกรรมจากไม้ หรือธุรกิจชุมชนที่ทำการผลิตในขบวนการที่ต้องอาศัยคนงานจำนวนหนึ่ง เช่น การผลิตวุ้นเส้น การผลิตชีว้ในท้องถิ่น เป็นต้น ธุรกิจชุมชนที่ทำการผลิตเองอาจจะดำเนินการจำหน่ายสินค้าที่ผลิตได้เอง หรืออาจจะขายสินค้าที่ผลิตได้ให้พ่อค้าคนกลาง หรือตัวแทนจำหน่ายสินค้าต่อไป

2) ธุรกิจค้าปลีก หมายถึง กิจการที่ทำการขายสินค้าให้ถึงมือผู้บริโภค ณ จุดที่ทำการขายสินค้าที่นิยมจำหน่ายให้กับผู้บริโภคจะได้แก่ สินค้าอุปโภค สินค้าบริโภคทุกชนิด ตั้งแต่ของใช้จำเป็นในบ้าน เช่น ยาสีฟัน สบู่ ผงซักฟอก หรือสินค้าประเภทอาหาร อาทิเช่น ขนมปัง อาหารกระป๋อง หรือประเภทยาโรค ยาแก้ปวดศีรษะ ยาธาตุ ยาสามัญประจำบ้าน จนถึงประเภทของเล่นเด็ก เครื่องเขียน เป็นต้น ธุรกิจประเภทนี้ เน้นการร่วมทุนของสมาชิก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะจัดหาสินค้ามาจำหน่ายเพื่อลดค่าใช้จ่ายจากการที่จะต้องซื้อจากพ่อค้าคนกลางที่กำหนดอัตรากำไรไว้สูง

3) ธุรกิจค้าส่ง หมายถึง กิจการที่ดำเนินการรับซื้อจากผู้ผลิตเป็นจำนวนครั้งละมาก และนำสินค้านั้นมาขายต่อให้กับพ่อค้าปลีกหลาย ๆ รายต่อไป ธุรกิจค้าส่งนี้สามารถที่จะทำการซื้อสินค้าจากผู้ผลิตได้ทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็น โรงสีข้าว อาหารแปรรูป อาหารกระป๋อง เสื้อผ้ารองเท้าเครื่องประดับ ธุรกิจประเภทนี้อาจจะนับได้ว่าเป็นธุรกิจชุมชนขนาดใหญ่ และมีความเป็นชุมชนมากพอสมควรแล้ว

4) ธุรกิจบริการ หมายถึง การรวมกลุ่มของสมาชิกเพื่อประกอบธุรกิจบริการ คือสินค้าที่สามารถจับต้องได้ แต่สามารถสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้รับบริการ ตัวอย่างของธุรกิจบริการ ได้แก่

บริการนวดแผนไทย และอบสมุนไพร บริการรักษาโรคด้วยยาสมุนไพร บริการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทั้งในทางวัฒนธรรม และธรรมชาติ เป็นต้น

ธุรกิจชุมชน คือ การทำงานที่เป็นมิตร และมีความสุข จึงไม่จำเป็นต้องจ่ายค่าจ้างมาก ในขณะที่เดียวกันต้นทุนในการจัดหาอุปกรณ์ และเครื่องใช้ไปตามความจำเป็นในการประกอบธุรกิจซึ่งเน้นการประหยัดไม่ฟุ่มเฟือยการติดต่อ และการให้บริการกับลูกค้าเป็นไปอย่างใกล้ชิด คือ ธุรกิจชุมชนส่วนใหญ่ดำเนินงานโดย สมาชิกในชุมชน ซึ่งทำให้การติดต่อสื่อสารกับลูกค้าเป็นไปลักษณะเป็นกันเอง และการเป็นเพื่อนบ้านช่วยให้ทราบความต้องการของลูกค้าโดยตรง สามารถแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นกับลูกค้าได้ทันทั่วทั้งที่ การเริ่มต้นธุรกิจทำได้ง่าย

ความสำคัญของธุรกิจชุมชน

ความสำคัญของธุรกิจชุมชนว่ามีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม แต่บทบาทของธุรกิจชุมชนในการพัฒนาจะแตกต่างกันไปตามประเภทของธุรกิจ นั้น ๆ ธุรกิจชุมชนมีความสำคัญหลายประการ ดังนี้

1) เปิดโอกาสให้มีการประกอบการ คือ ธุรกิจชุมชนเป็นช่องทางและโอกาส สำหรับผู้ที่มีความต้องการในการประกอบธุรกิจด้วยตนเองร่วมกับสมาชิกคนอื่น ถึงแม้จะมีฐานะเป็น ลูกจ้าง ก็มีส่วนในการเป็นเจ้าของประกอบการด้วยเช่นกัน สมาชิกในชุมชนที่มีความสามารถ มีความคิดริเริ่ม มีแนวความคิดริเริ่มที่สร้างสรรค์ สามารถหาประสบการณ์ และพิสูจน์ความสามารถ โดยเข้าร่วมประกอบธุรกิจชุมชนซึ่งใช้เงินทุนน้อย เน้นการสร้างงานในท้องถิ่นเป็นสำคัญ และถ้ามี ประสบการณ์เพิ่มมากขึ้นในอนาคต ธุรกิจชุมชนขนาดเล็กก็สามารถพัฒนาไปสู่การประกอบธุรกิจ ที่มีขนาดใหญ่ต่อไปได้

2) ก่อให้เกิดการว่าจ้างงาน คือ การพัฒนาธุรกิจชุมชนทำให้เกิดการว่าจ้างแรงงาน ในท้องถิ่นมีการพัฒนาฝีมือแรงงานอย่างต่อเนื่องพร้อมกันไปด้วยแทนการการที่ถูกว่าจ้างให้เป็น แรงงานไร้ฝีมือ ทั้งนี้เพราะทุกคนมีส่วนเป็นเจ้าของกิจการ จึงสามารถใช้กิจการที่มีเป็นเครื่องมือใน การพัฒนาฝีมือแรงงานของตนเองตามต้องการยกเว้นแต่จะมีความพึงพอใจที่จะทำงานในเฉพาะส่วน ที่ตนมีความชำนาญเท่านั้น

3) ส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรม คือ ธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ บาง ประเภทต้องอาศัยวัตถุดิบ หรือชิ้นส่วนประกอบจากหลายๆแหล่งเพื่อนำมาผลิตสินค้า ใน อุตสาหกรรมประเภทนั้น ธุรกิจชุมชนจึงเป็นแหล่งที่ช่วยในการผลิตชิ้นส่วน ประกอบเหล่านั้น และ นำส่งให้กับธุรกิจขนาดใหญ่อีกทีหนึ่ง เพื่อนำผลิตเป็นสินค้าที่ได้มาตรฐานต่อไป โดยในระยะแรก ธุรกิจชุมชนได้รับประโยชน์จากการฝึกอบรม และทักษะที่จำเป็นสำหรับการผลิต ส่วนธุรกิจขนาดใหญ่ที่ว่ามีว่าจ้างให้รับช่วงผลิตต่อก็คัดต้นทุน อย่างไรก็ตามลักษณะเช่นนี้อาจจะมีประโยชน์เพียงใน ระยะเริ่มต้น เพราะในระยะยาวธุรกิจขนาดใหญ่ อาจจะย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศที่ค่าแรงถูกกว่า

4) สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน คือ ธุรกิจชุมชน ยังมีจำนวนมากขึ้นเท่าไร จะก่อให้เกิดการกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจ ไปสู่กลุ่มผู้ประกอบการ และกลุ่มคนเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น เกิดการกระจายรายได้สู่ชนกลุ่มอื่นอย่างทั่วถึง ธุรกิจชุมชนยังช่วยลดปัญหาของสังคม อัตราการว่างงานลดน้อยลง เพราะมีการว่าจ้างงานในธุรกิจชุมชน ปัญหาคนไม่มีงานทำน้อยลง เนื่องจากประชาชนมีรายได้ ซึ่งส่งผลที่ไม่ให้ปัญหาอาชญากรรมลดลงด้วย ความมั่นคงของประเทศจะมีเพิ่มขึ้น ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย มีรายได้ดี และมีงานทำ

5) ลดปัญหาสังคมที่เป็นภัยคุกคามประเทศชาติ คือ ถ้าหากธุรกิจชุมชนบรรลุเป้าหมาย สมาชิกในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ชุมชนมีความเข้มแข็ง ปัญหาสังคมต่างๆ ที่มีอยู่ในขณะนี้ ไม่ว่า ปัญหายาเสพติด ในหมู่เยาวชน ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาโสเภณีเด็ก ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาสังคมอันเกิดจากครอบครัวแตกแยก หรือ ล่มสลาย จะได้รับการบรรเทาพร้อมกันไปด้วย ช่วยให้เกิดปัญหาสังคมที่มีความร่มเย็นเป็นสุข

รูปแบบที่เหมาะสมของธุรกิจชุมชน

รูปแบบธุรกิจชุมชนที่มีอยู่ขณะนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มที่ไม่เป็นทางการ คือ ไม่จดทะเบียน ไม่อยู่ในกรอบของกฎหมายใดกฎหมายหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นการดำเนินงานที่ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองและสังคม เช่น กลุ่มสังฆะ ออมทรัพย์ต่าง ๆ กลุ่มอาชีพพัฒนาต่าง ๆ เป็นต้น

อีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มที่ดำเนินงานภายใต้กรอบของกฎหมายใด กฎหมายหนึ่ง เช่น กลุ่มของเกษตรกรและสหกรณ์ ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ และกลุ่มเกษตรกร ได้แก่ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์เครดิตยูเนียน และกลุ่มเกษตรกรที่เป็นลูกค้ำของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นต้น (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2542 : 10)

หลังจากที่ได้ศึกษาความเป็นไปได้ตามกรอบความคิดทางเศรษฐศาสตร์แล้ว ในการจัดตั้งองค์กรว่าควรจะใช้รูปแบบใด จะต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ คือ

1) ความรู้ความเข้าใจของชุมชน ชุมชนจะต้องมีความเข้าใจว่า การดำเนินกิจกรรมกลุ่มในรูปแบบเป็นทางการ (Formal) กับรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ (Informal) มีความแตกต่างกัน การดำรงสถานะไม่เป็นทางการ มีข้อดีด้านความคล่องตัว ไม่อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ทางกฎหมายของนิติบุคคล แต่มีปัญหาในกรณีที่ต้องทำนิติกรรมกับองค์กรอื่น ๆ เช่น กลุ่มสังฆะออมทรัพย์ ทั้งหมดเป็นกลุ่มไม่เป็นทางการ ดังนั้น สมาชิกชุมชนที่จะเข้าร่วมกิจกรรม ธุรกิจชุมชน จะต้องเข้าใจขอบเขต และข้อจำกัดขององค์กรรูปแบบต่าง ๆ อย่างชัดเจน

2) ความต้องการและเป้าหมายของสมาชิกชุมชน ชุมชนแต่ละกลุ่มอาจมีความต้องการ และเป้าหมายไม่เหมือนกัน และต่างระดับกันเช่นในชุมชนที่ไม่พอกินไม่พอใช้ หรือการผลิตต่ำกว่าระดับพอยังชีพ แต่บางชุมชนมีความต้องการสูงกว่านั้น เช่น ต้องการยกระดับมาตรฐาน

การครองชีพ ชุมชนเหล่านี้จะแสวงหาช่องทางเพิ่มรายได้ กิจกรรมทางเศรษฐกิจเหล่านี้โน้มเอียงไปทางกิจกรรมเชิงธุรกิจ คือ ต้องการแสวงหากำไร จากกิจกรรมทางเศรษฐกิจนั้น

3) ความต้องการเงินทุน กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนควรจะเริ่มจากสิ่งที่มีอยู่ และสิ่งที่เป็นไปได้ โดยการพึ่งตนเองเป็นหลัก การริเริ่มกิจกรรมโดยหวังพึ่งปัจจัยภายนอกมักจะเสี่ยงต่อความล้มเหลวและขาดจิตวิญญาณต่อสู้เพื่อพึ่งตนเองเป็นหลัก ดังนั้นหนทางที่ปลอดภัยที่สุดของธุรกิจชุมชน คือ การเริ่มจากความเป็นจริงจากเล็กสู่ใหญ่ ค่อยๆ สะสมทุนจากเงินออมของชุมชนเอง เลี่ยงที่จะก่อหนี้สินโดยไม่จำเป็น

4) ความต้องการทรัพยากรบุคคล ปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จ และความล้มเหลวที่สำคัญยิ่ง คือ ปัจจัยการบริหารและการจัดการ การบริหารและการจัดการที่ดี มีประสิทธิภาพ ย่อมต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้และมีความสามารถ การที่จะได้มาซึ่งทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการธุรกิจชุมชนขึ้นอยู่กับเงื่อนไข สองประการ ประการแรก คือ บุคคลนั้นต้องมีความรักต่องานชุมชน ชอบงานที่ทำทาบ มีความเสียสละ ไม่มุ่งหวังเรื่องค่าตอบแทนมากเกินไป ประการที่สอง สมาชิกชุมชนหรือผู้ถือหุ้นในธุรกิจชุมชนจะต้องมีความเข้าใจร่วมกันต่อธรรมชาติของมนุษย์ และต้องกล้าตัดสินใจในเชิง "การลงทุน" ว่าถ้าต้องการได้คนดี มีความสามารถก็ต้องกล้าที่จะลงทุนจ่ายค่าตอบแทนที่พอจะพอใจ ให้บุคคลเหล่านั้นมาทำงานให้แก่ธุรกิจชุมชน

5) การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นปัจจัยชี้ขาดที่สำคัญ ที่สุดในการจัดตั้งองค์กรธุรกิจชุมชน ถ้าสมาชิกในชุมชนขาดการมีส่วนร่วม ธุรกิจชุมชนนั้นจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากเกิดขึ้นได้มันก็จะกลายเป็น ธุรกิจของคนบางคน ไม่ใช่ของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนมีสี่ระดับ คือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมลงมือกระทำ และร่วมรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น การแสวงหาทางเลือกในการพัฒนาชนบทอยู่ภายใต้กรอบแนวความคิดพื้นฐานว่าต้องเปลี่ยนแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ประชาชนมีส่วนร่วมและสามารถพึ่งตนเองได้ มีรูปแบบและความเป็นจริงที่เกิดขึ้น และกำลังขยายผลในหลากหลายแนวทาง เช่น เกษตรผสมผสาน ธุรกิจชุมชน แนวทางทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เป็นต้น

3. บริบทศูนย์รวมอาหารสัตว์กุ่มบุรี

สภาพโดยทั่วไปของอำเภอกุ่มบุรี อำเภอกุ่มบุรีแบ่งการปกครองออกเป็นสองเขต คือ เขตองค์การบริหารตำบลกุ่มบุรี มี 30 คร้วเรือนและเขตเทศบาล 43 คร้วเรือน รวมประชากรทั้งหมด 266 คน ชาย 130 คน หญิง 136 คน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบเลี้ยงสัตว์ คือ เลี้ยงวัวนม เลี้ยงวัวเนื้อ เลี้ยงกุ่ม เลี้ยงหมู ทำนาและรับจ้างทั่วไป ตามลำดับ (ธีรเดช พาใหญ่, 2545: 68-69)

ศูนย์รวมอาหารสัตว์กุ่มบุรี ตั้งอยู่เลขที่ 15 หมู่ที่ 5 บ้านปากเหมือง ตำบลกุ่มเหนือ อำเภอกุ่มบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ บนพื้นที่ 2 ไร่ 2 งาน 54 ตารางวา เป็นโครงการหนึ่งที่อยู่

ในความรับผิดชอบของคณะกรรมการโครงการศูนย์รวมอาหารสัตว์ เทศบาลตำบลกุยบุรี และคณะกรรมการชุมชนบ้านปากเหมือง ร่วมกันจัดตั้งศูนย์รวมอาหารสัตว์กุยบุรีขึ้น เนื่องจากประชาชนในเขตอำเภอกุยบุรีและอำเภอใกล้เคียง ส่วนใหญ่จะมีอาชีพเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพหลัก ได้แก่ โคเนื้อ โคนม สุนัข ซึ่งก่อนมีการก่อตั้งศูนย์รวมอาหารสัตว์กุยบุรี เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ต้องหาซื้ออาหารจากนอกพื้นที่ ทำให้ต้นทุนของเกษตรกรสูงขึ้นมาก และอาหารสัตว์ที่มีจำหน่ายในท้องตลาดมีราคาแพง ดังนั้นชุมชนบ้านปากเหมือง เทศบาลตำบลกุยบุรีจึงก่อตั้งโครงการโรงงานอาหารสัตว์ขนาดเล็กเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว เป็นอาคารโรงงานผสมอาหารสัตว์ชนิดคอนกรีตเสริมเหล็กชั้นเดียว ผนังก่ออิฐซีเมนต์บล็อกฉาบปูนเรียบ มีอาคารขนาดกว้าง 12 เมตร ยาว 12 เมตร อยู่ติดกับถนนกุยบุรี-โพธิ์เรียง ภายในศูนย์อาหารสัตว์ มีเครื่องจักรสำหรับผสมอาหารสัตว์ 1 เครื่อง พนักงานที่รับผิดชอบ 3 คน มีระบบสาธารณูปโภคทั้ง น้ำประปา ไฟฟ้า และโทรศัพท์ ปัจจุบันมีสมาชิกจากการเข้าร่วมหุ้นทั้งหมด 96 คน มีจำนวนเงินรวมที่สมาชิกเข้าร่วมหุ้นทั้งหมด 103,600 บาท และได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล

ลักษณะเป้าหมาย และวิธีดำเนินการของโครงการศูนย์รวมอาหารสัตว์กุยบุรี

แผนการดำเนินงานตามโครงการ (โครงการศูนย์รวมอาหารสัตว์กุยบุรี, 2546)

1. ประชุมชาวบ้านในชุมชนร่วมเสนอโครงการและเตรียมการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานในโครงการ
 2. เสนอโครงการให้ประชาคมเมืองพิจารณา
 3. ประชุมชาวบ้านผู้ประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ เพื่อ
 - 3.1 รับสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ
 - 3.2 เลือกตั้งคณะกรรมการบริหารงานโครงการ
 - 3.3 แต่งตั้งที่ปรึกษาโครงการ
 - 3.4 ชาวบ้านร่วมกันร่างระเบียบโครงการ
 4. ดำเนินงานก่อสร้างอาคาร
 5. ดำเนินงานจัดซื้อเครื่องจักร
 6. จัดซื้อวัตถุดิบผลิตอาหารสัตว์และอาหารสำเร็จรูปบางชนิด
 7. ดำเนินการผลิตอาหารสัตว์
 8. จำหน่ายอาหารสัตว์ให้สมาชิกและลูกค้าทั่วไป
 9. ประชุมคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ เดือนละ 1 ครั้ง เพื่อพิจารณาการดำเนินงานของเดือน ถัดไป
 10. ประชุมสมาชิกปีละ 1 ครั้ง เพื่อรายงานผลการดำเนินงาน และปันผลให้สมาชิกผู้ถือหุ้น

ความพร้อมของโครงการ

1. งบประมาณได้รับการอุดหนุนจากรัฐบาล
2. ได้รับความช่วยเหลือจากชาวบ้าน
 - 2.1 มีชาวบ้านเข้าหุ้นร่วมเป็นสมาชิกจำนวน 96 หุ้น
 - 2.2 มีจำนวนเงินที่สมาชิกเข้าร่วมหุ้น 103,600 บาท
3. สถานที่ตั้งโครงการ ได้รับการบริจาคจากชาวบ้าน

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ

1. ชาวบ้านในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงสามารถที่จะ ซื้ออาหารในราคาถูกกว่าท้องตลาด กิโลกรัม ละ 1-2 บาท
2. ในท้องถิ่นมีการจ้างงานเพิ่มมากขึ้น ทำให้ลดปัญหาการว่างงาน
3. ทำให้เกิดส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยการสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกร่วมลงทุนบริหารงาน และใช้บริการ
4. ประหยัดการเดินทาง และเพิ่มความสะดวกการสั่งซื้ออาหารสัตว์มากยิ่งขึ้น
5. มีการลดต้นทุนการผลิตค่าอาหารสัตว์ กิโลกรัมละ 1-2 บาท จากวัตถุดิบทั้งหมดในโครงการสามารถทำกำไรให้ชุมชนได้ 20,720 บาท (คิดราคาค่าแรงงานดำเนินการผลิต 5 คน ทำการผลิต 6 วัน)

การบริหารจัดการโครงการ

การรับสมัครสมาชิกร่วมหุ้นในโครงการ มีคณะกรรมการบริหาร ดังนี้

1. ฝ่ายการตลาด ทำหน้าที่ดูแลผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ สำรวจตลาดและสำรวจความต้องการของเกษตรกร
2. ฝ่ายตรวจสอบ ทำหน้าที่ดูแลและควบคุมระบบการทำงานฝ่ายต่างๆ เช่น ฝ่ายบัญชี ฝ่ายจัดซื้อ ให้เป็นไปตามนโยบายของโครงการ
3. ฝ่ายจัดซื้อทำหน้าที่ จัดหาซื้อวัตถุดิบและอุปกรณ์ต่างๆ ที่นำมาใช้ในโครงการ เป็นไปตามนโยบายของโครงการ
4. ฝ่ายจัดจ้าง ทำหน้าที่จัดหาพนักงานมาทำงานให้สอดคล้องกับหน้าที่ตำแหน่งงานในโครงการให้เหมาะสม คณะกรรมการจ้างพนักงานผลิตอาหารสัตว์ มีคณะกรรมการอำนวยการจัดทำระเบียบเสนอโดยสมาชิกโดยมติที่ประชุม

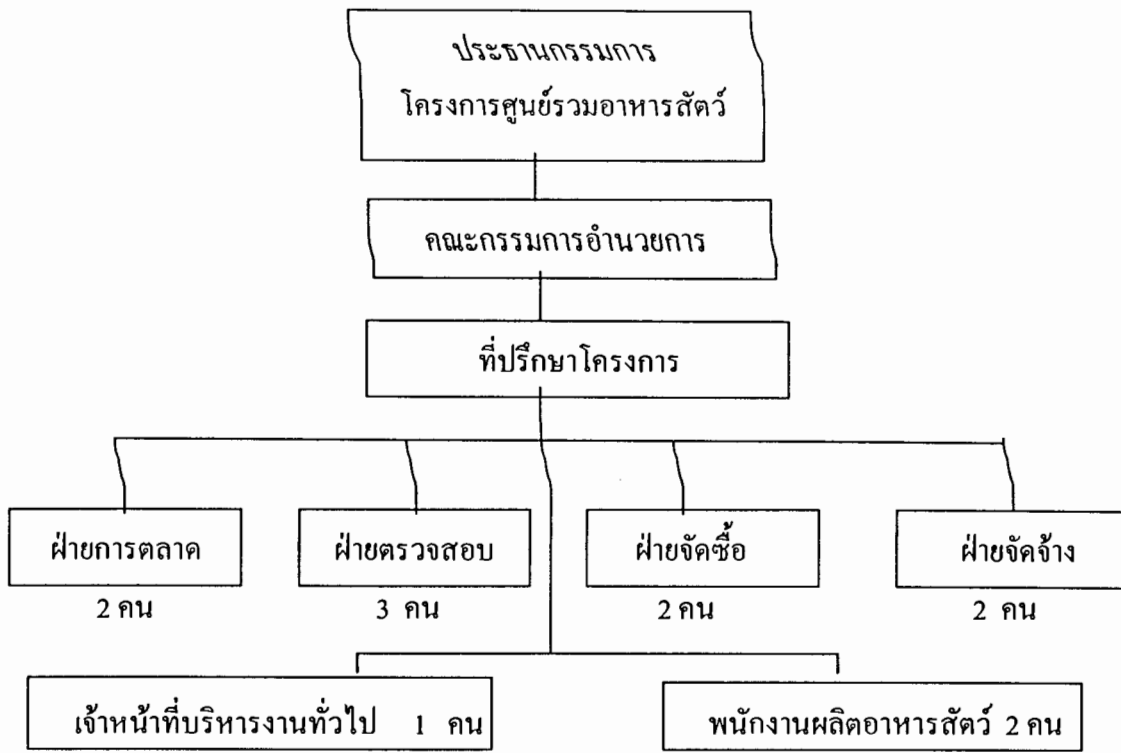
จัดสรรผลกำไรสุทธิ จากโครงการดังนี้

1. จัดสรรกำไรสุทธิประจำปี เมื่อสิ้นปีทางบัญชี และได้ปิดบัญชีตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองทั่วไป ปรากฏว่ามีกำไรสุทธิ ให้จัดสรรเป็นทุนสำรอง
2. เป็นเงินปันผลตามหุ้นที่ชำระแล้วให้แก่สมาชิกผู้ถือหุ้น เป็นเงินเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกตามที่ส่วนธุรกิจที่สมาชิกได้ทำไว้กับกลุ่มในระหว่างปี
3. จัดเป็นเงินสวัสดิการสาธารณะประโยชน์ เป็นเงินทุนอื่นๆตามแต่คณะกรรมการจะเห็นสมควร เช่น ค่าตอบแทนคณะกรรมการและวัสดุภัณฑ์ประจำสำนักงาน เป็นต้น
4. เป็นเงินทุนหมุนเวียนของโครงการ สักส่วนการจัดสรรกำไรสุทธิให้คณะกรรมการอำนวยการเสนอพิจารณาในที่ประชุมใหญ่ ซึ่งผ่านความเห็นชอบที่ประชุมใหญ่ปีต่อปี

การติดตามความสำเร็จของโครงการ

1. ประชุมคณะกรรมการเพื่อทำการติดตามผลทุกวันที่ 1 ของทุกเดือน
2. ทำการรายงานผลการดำเนินงานทุก ๆ 3 เดือน ณ ที่ประชุมประชาคมหมู่บ้าน เพื่อให้สมาชิกทราบผลกำไร/ขาดทุน
3. ทำการตรวจสอบคุณภาพอาหารสัตว์สม่ำเสมอโดยสำนักงานปศุสัตว์อำเภออุบลบุรี ประมาณ 3 เดือน 1 ครั้ง

ภาพที่ 11 โครงสร้างการบริหารงานของศูนย์รวมอาหารสัตว์

ระเบียบศูนย์รวมอาหารสัตว์กฤษฎี

ที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ ศูนย์รวมอาหารสัตว์กฤษฎี ครั้งที่ 1 วันที่ 5 มีนาคม พ.ศ.2545 ได้กำหนดระเบียบศูนย์รวมอาหารสัตว์กฤษฎีขึ้นถือใช้ โดยให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2545 เป็นต้นไป ดังต่อไปนี้

ระเบียบศูนย์รวมอาหารสัตว์กฤษฎี ว่าด้วย เรื่องของทุนเรือนหุ้น

สมาชิก หมายถึง สมาชิก ศูนย์รวมอาหารสัตว์กฤษฎี

หุ้น หมายถึง ทุนเรือนหุ้น ซึ่งชำระค่าหุ้นตามมูลค่าเรียบร้อยแล้ว

ข้อ 1 การออกหุ้น ศูนย์รวมอาหารสัตว์กฤษฎี ออกหุ้นได้โดยไม่จำกัดจำนวน มีมูลค่าหุ้น ๆ ละ 100 บาท

ข้อ 2 การถือหุ้น สมาชิกต้องถือหุ้นดังต่อไปนี้

2.1 ถือหุ้นเมื่อแรกเข้าเป็นสมาชิกอย่างน้อยคนละ 1 หุ้น

2.2 สมาชิกขอมจะถือหุ้นเพิ่มขึ้นอีกเมื่อใดก็ขอมได้ โดยแสดงความจำนงค์ต่อ

คณะกรรมการ แต่จำนวนหุ้นทั้งหมดต้องไม่เกิน 100 หุ้น

2.3 สมาชิกจะโอนหุ้นหรือถอนหุ้น ในระหว่างที่ดินเป็นสมาชิกอยู่ไม่ได้

ในระหว่างที่สมาชิกภาพของสมาชิกยังไม่สิ้นสุด กลุ่มไม่ต้องส่งเงินค่าหุ้นของสมาชิกเพื่อชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ของสมาชิก

ข้อ 3 การชำระค่าหุ้น ตามข้อ 2 (2) จะต้องชำระเต็มมูลค่าหุ้นในคราวเดียว ภายในเวลาที่คณะกรรมการดำเนินการกำหนด

ข้อ 4 การโอนหุ้นของสมาชิก การโอนหุ้นที่สมาชิกถืออยู่ในกลุ่มจะทำได้โดยเงื่อนไขดังต่อไปนี้

5.1 สมาชิกผู้โอนได้ออกจากกลุ่ม และจะโอนหุ้นซึ่งชำระเต็มมูลค่าแล้วเท่านั้น

5.2 สมาชิกผู้โอนไม่มีหนี้สินโดยตรง ซึ่งต้องรับผิดชอบต่อกกลุ่มโดยตรง

5.3 ผู้รับโอนต้องเป็นสมาชิกในกลุ่ม หรือผู้สมัครซึ่งคณะกรรมการดำเนินการตกลงให้รับเข้าเป็นสมาชิกแล้ว

การโอนหุ้นต้องทำเป็นหนังสือตามแบบที่กลุ่มกำหนดไว้ โดยลงลายมือชื่อผู้โอนและผู้รับโอนมีพยานอย่างน้อยสองคน รับรองลายมือชื่อนั้น ๆ

เมื่อกลุ่มได้สอบสวนพิจารณาแล้วปรากฏว่า การโอนหุ้นได้กระทำโดยถูกต้องและครบถ้วนตามเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้น และได้แจ้งการโอนทั้งชื่อและที่อยู่ของผู้รับโอนลงในทะเบียนหุ้นแล้วเสร็จ จึงเป็นอันรับรองการโอนหุ้นนั้น ๆ

ข้อ 5 การแจ้งยอดจำนวนหุ้น กลุ่มจะแจ้งยอดจำนวนหุ้นที่สมาชิก ชำระเต็มมูลค่าแล้ว ให้สมาชิกแต่ละคนทราบทุกสิ้นปีทางบัญชีกลุ่ม

ระเบียบศูนย์รวมอาหารสัตว์กฤษฏี ว่าด้วยเรื่องการดำเนินงาน

ข้อ 1 การลงลายมือชื่อแทนศูนย์รวมอาหารสัตว์กฤษฏี การลงลายมือชื่อเพื่อให้มีผลการผูกพัน ศูนย์รวมอาหารสัตว์กฤษฏี ในกิจการเกี่ยวกับบุคคลภายนอกให้ประธานกรรมการหรือรองประธานกรรมการ หรือเลขานุการหรือเหรัญญิก รวมสองคนเป็นผู้ลงมือชื่อแทนศูนย์รวมอาหารสัตว์กฤษฏี ในเอกสารทั้งปวงได้

คณะกรรมการดำเนินการจะมอบหมายให้กรรมการดำเนินการคนหนึ่งหรือหลายคนทำการแทนก็ได้ และให้เป็นไปตามที่มอบหมายนั้น

ข้อ 2 การเงินของกลุ่ม คณะกรรมการดำเนินการต้องดำเนินการในทางอันสมควร เพื่อให้การเงินของกลุ่มเป็นไปอย่างเรียบร้อยและเกิดประโยชน์แก่กลุ่ม ซึ่งรวมทั้งในข้อต่อไปนี้

2.1 การรับจ่ายและการเก็บรักษาเงินของกลุ่มให้อยู่ในความรับผิดชอบของคณะกรรมการดำเนินงาน ทั้งคณะหรือผู้หนึ่งผู้ใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

2.2 การจับจ่ายเงินของกลุ่มต้องกระทำที่สำนักงานของกลุ่มเท่านั้น เว้นแต่กรณีอันจำเป็นที่ไม่อาจปฏิบัติได้ ให้คณะกรรมการดำเนินการพิจารณากำหนดวิธีปฏิบัติได้ตามสมควร

ข้อ 3 การบัญชีของกลุ่ม กลุ่มทำการเปิดบัญชีทุกวันสิ้นปีทางบัญชีของกลุ่ม

ข้อ 4 การเสนองบการเงินต่อที่ประชุมใหญ่ ให้คณะกรรมการเสนองบดุลต่อที่ประชุมใหญ่ในการประชุมใหญ่ปีละ 1 ครั้ง

อนึ่ง ให้เก็บรักษารายงานประจำปีแสดงผลการดำเนินงานของกลุ่ม งบดุล พร้อมระเบียบไว้ ณ สำนักงานของกลุ่มเพื่อสมาชิกได้ตรวจดูได้โดยไม่เสียค่าธรรมเนียม

ข้อ 5 การตรวจสอบบัญชีและการกำกับดูแลบัญชีของกลุ่ม ต้องได้รับการตรวจสอบอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง โดยผู้ที่คณะกรรมการมอบหมาย หรือสรรหาผู้เหมาะสมมาดำเนินการตรวจสอบให้

ระเบียบศูนย์รวมอาหารสัตว์กัญบุรีว่าด้วยเรื่อง ของกำไรสุทธิประจำปี

ข้อ 1 การจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี เมื่อสิ้นปีทางบัญชีและปิดบัญชีตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองโดยทั่วไปแล้ว ปรากฏว่ากลุ่มมีกำไรสุทธิจัดสรรเป็นทุนสำรอง

กำไรสุทธิ ประจำปีที่เหลือจากการจัดสรรตามในวรรคก่อน ที่ประชุมใหญ่อาจจัดสรรได้ดังต่อไปนี้

1) เป็นเงินปันผลตามหุ้นที่ชำระแล้วให้แก่สมาชิก ในการคำนวณเงินปันผลตามหุ้น ให้ถือว่าหุ้นที่สมาชิกได้ชำระต่อกลุ่ม ภายในวันที่ ห้าของเดือน มีระยะเวลาสำหรับคำนวณเงินปันผลตั้งแต่เดือนนั้น

2) เป็นเงินเฉลี่ยคืน ให้แก่สมาชิกตามส่วนธุรกิจที่สมาชิกได้ทำไว้กับกลุ่มในระหว่างปี

3) เป็นสวัสดิการสาธารณะประโยชน์ ตามที่กรรมการเห็นสมควร เช่น ค่าตอบแทนคณะกรรมการ และวัสดุครุภัณฑ์ประจำสำนักงาน เป็นต้น

4) เป็นเงินทุนอื่นๆ ตามแต่คณะกรรมการจะพิจารณาเห็นสมควร

5) เป็นเงินทุนหมุนเวียนของโครงการ กำไรสุทธิประจำปีของกลุ่ม ซึ่งคณะกรรมการดำเนินการเสนอที่ประชุมใหญ่ หากที่ประชุมใหญ่พิจารณาแล้วเห็นว่ารายการใด ไม่สมควรจัดสรรหรือตัดจำนวนให้น้อยลงก็ดี ยอดเงินจำนวนดังกล่าวให้สมทบเป็นเงินทุนหมุนเวียนทั้งสิ้น

สัดส่วนการจัดสรรกำไรสุทธิให้คณะกรรมการอำนวยการเสนอพิจารณาในที่ประชุมใหญ่ ซึ่งผ่านความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ประจำปี

ระเบียบศูนย์รวมอาหารสัตว์กัญบุรี ว่าด้วยเรื่องคณะกรรมการกลุ่ม

ข้อ 1 คณะกรรมการดำเนินการ ให้มีคณะกรรมการดำเนินการ ประกอบด้วย ประธานกรรมการ หนึ่งคน และคณะกรรมการดำเนินการอีกไม่เกิน 13 คน ซึ่งเลือกจากที่ประชุมใหญ่ ให้กรรมการดำเนินในระหว่างตนเองขึ้นดำรงตำแหน่งรองประธานกรรมการคนหนึ่งหรือหลายคน ข้าราชการ คนหนึ่ง และ/หรือเหรียญกคนหนึ่ง นอกนั้น เป็นกรรมการและปิดประกาศให้ทราบโดย

ทั่วกัน ณ สำนักงานกลุ่ม ห้ามไม่ให้บุคคล ซึ่งมีลักษณะต่อไปนี้หรือทำหน้าที่กรรมการ
ดำเนินการ

1.1 เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด ให้จำคุกในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่
กระทำโดยทุจริต

1.2 เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ องค์กร หน่วยงานของรัฐ
หรือเอกชน ฐานทุจริตต่อหน้าที่

1.3 เคยถูกที่ประชุมใหญ่มีมติ ให้ถอดถอนออกจากตำแหน่งกรรมการเพราะเหตุ
ทุจริตต่อหน้าที่

ข้อ 2 การพ้นจากตำแหน่ง กรรมการดำเนินการพ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุใดๆ ดังต่อไปนี้

2.1 ถึงคราวออกตามวาระ 2 ปี

2.2 ลาออกโดย แสดงความจำนงค์เป็นหนังสือต่อคณะกรรมการดำเนินการ หรือ
ลาออกต่อที่ประชุมใหญ่ของกลุ่มขาดจากสมาชิกภาพ

2.3 ที่ประชุมมีมติถอดถอน

2.4 ขาดการประชุมคณะกรรมการดำเนินการติดต่อกันสามครั้ง โดยไม่มีเหตุผลอัน
สมควร

ข้อ 3 ตำแหน่งว่างก่อนถึงคราวตามวาระ ถ้าตำแหน่งคณะกรรมการดำเนินการว่างลง
ก่อนถึงคราวออกก่อนตามวาระให้กรรมการที่ยังดำรงตำแหน่งอยู่ดำเนินการต่อไป จนกว่าจะมีการ
ประชุมใหญ่จะได้มีการเลือกตั้งกรรมการดำเนินการแทนในตำแหน่งที่ว่าง แต่ถ้าจำนวนกรรมการลด
น้อยลงจนเหลือน้อยกว่าองค์ประชุมกรรมการดำเนินการที่ดำรงตำแหน่งอยู่จะประชุมดำเนินการใดๆ
ไม่ได้ นอกจากนัดเรียกให้มีการประชุมใหญ่วิสามัญขึ้นโดยเร็ว

ระเบียบศูนย์รวมอาหารสัตว์กุ่มบุรี ว่าด้วยเรื่อง การเป็นสมาชิกและสิทธิ

ข้อ 1 สมาชิก สมาชิกกลุ่ม คือ

1.1 ผู้ที่มีชื่อและลงลายมือชื่อในบัญชีรายชื่อ ผู้ซึ่งจะเป็นสมาชิกของกลุ่มและได้
ชำระค่าหุ้นตามจำนวนที่จะถือครบถ้วนแล้ว

1.2 ผู้ได้รับเลือกเข้าเป็นสมาชิก จากมติคณะกรรมการที่ได้ลงลายมือชื่อในทะเบียน
สมาชิกและได้ชำระค่าหุ้นตามจำนวนที่จะถือครบถ้วนแล้ว

ข้อ 2 คุณสมบัติของสมาชิก สมาชิกต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

2.1 ตั้งบ้านเรือนอยู่ในท้องถิ่นที่ดำเนินงานของกลุ่ม

2.2 เป็นบุคคลธรรมดาและบรรลุนิติภาวะ

2.3 เป็นผู้สัจซื่อ มีชื่อเสียงดี ขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพและรู้จักประหยัด

2.4 ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ

2.5 ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย หรือเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว

ข้อ 3 ค่าธรรมเนียมแรกเข้า ผู้เข้าเป็นสมาชิกจะต้องชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้าให้แก่กลุ่ม คน ละ 20 บาท ค่าธรรมเนียมแรกเข้านี้ ให้ถือเป็นรายได้ของกลุ่มเรียกคืนไม่ได้ (สมาชิกผู้ก่อตั้งไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม)

ข้อ 4 สิทธิหน้าที่ในฐานะสมาชิก

4.1 เข้าร่วมการประชุมใหญ่ เพื่อเสนอความคิดเห็น หรือออกเสียงลงคะแนน

4.2 ได้รับบริการทางธุรกิจและทางวิชาการจากกลุ่ม

4.3 สิทธิอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการกำหนด

หน้าที่ของสมาชิก

1) ปฏิบัติตามระเบียบ มติ คณะกรรมการ และคำสั่งของกลุ่ม

2) เข้าร่วมประชุมทุกครั้งที่กลุ่มนัดหมาย

3) ส่งเสริมสนับสนุนกิจการของกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มเป็นองค์กรที่เข้มแข็ง

4) สอดส่อง ดูแล กิจการของกลุ่ม

5) ร่วมมือกับคณะกรรมการดำเนินการของกลุ่ม พัฒนากลุ่มให้เจริญรุ่งเรืองและ

มั่นคง

ข้อ 5 การเปลี่ยนแปลงชื่อ สัญชาติ และที่อยู่

สมาชิกคนใดเปลี่ยนแปลงชื่อ สัญชาติและที่อยู่ ต้องแจ้งให้กลุ่มทราบภายใน 15 วัน นับแต่วันที่มีการเปลี่ยนแปลง

ข้อ 6 การขาดจากสมาชิกภาพ สมาชิกย่อมขาดจากสมาชิกภาพเพราะเหตุใดๆดังต่อไปนี้

6.1 ตาย

6.2 ลาออก

6.3 ขาดคุณสมบัติ

6.4 ถูกให้ออกจากกลุ่ม

ข้อ 7 การลาออกจากกลุ่ม สมาชิกผู้ไม่มีหนี้สินอยู่ต่อกลุ่มอาจลาออกจากกลุ่มได้โดยแสดงความจำนงเป็นหนังสือต่อคณะกรรมการดำเนินการ และเมื่อคณะกรรมการดำเนินการได้สอบสวนพิจารณาเห็นว่าเป็นการชอบด้วยระเบียบและอนุญาตแล้วจึงให้ถือว่าออกจากกลุ่มได้

ข้อ 8 การให้ออกจากกลุ่ม สมาชิกอาจถูกให้ออกจากกลุ่มเพราะเหตุอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

8.1 ไม่ชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้า

8.2 ได้รับโทษจำคุก โดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ความผิดลหุโทษหรือความผิดอันได้กระทำโดยประมาท

8.3 จงใจฝ่าฝืน ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ มติ คณะกรรมการของกลุ่ม

8.4 เหตุอื่นใดจากการพิจารณาของคณะกรรมการดำเนินการให้ออกจากกลุ่ม

ข้อ 9 การประชุมใหญ่ ให้คณะกรรมการดำเนินการเรียกประชุมใหญ่สามัญประจำปี ปีละ 1 ครั้ง ภายใน 150 นับแต่วันสิ้นปีทางบัญชีของกลุ่ม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สิทธิชัย หาญตระกูล (2543: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสำเร็จของการดำเนินธุรกิจชุมชนกรณีศึกษา โรงสีข้าวชุมชนเขตอีสานใต้ พบว่า เงื่อนไขของความสำเร็จ ที่โรงสีข้าวชมรมรักษัธรรมชาตินำมาใช้ประเมินความสำเร็จประกอบด้วย เงื่อนไขของการสร้างผลกำไร เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม เงื่อนไขของความเชื่อมั่นที่มีต่อผู้นำ และเงื่อนไขของการกระจายผลประโยชน์ไปสู่สมาชิก ในขณะที่โรงสีข้าว ของเครือข่ายเกษตรกรแปรรูปข้าว 3 ตำบล จะใช้เงื่อนไขของการสร้างผลกำไร เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม เงื่อนไขของความเชื่อมั่นที่มีต่อผู้นำ เงื่อนไขของการขอความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นเงื่อนไขในการประเมินความสำเร็จ ส่วนโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตรพิมาย จะใช้เงื่อนไขของการสร้างผลกำไร เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม และเงื่อนไขของการสร้างผลประโยชน์ให้กับสมาชิก เป็นเงื่อนไขในการประเมินความสำเร็จ โดยสรุปแล้วโรงสีข้าวชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน คือโรงสีข้าว ชมรมรักษัธรรมชาติ ประสบความสำเร็จ เพราะมีการดำเนินงาน โดยใช้ทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง ในขณะที่โรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตรพิมาย ประสบความสำเร็จ เพราะมีการดำเนินงานโดยใช้ทุนทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง ส่วนโรงสีข้าวเครือข่ายเกษตรกรแปรรูปข้าว 3 ตำบล ยังไม่สามารถดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ เพราะไม่สามารถสร้างทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมที่เข้มแข็งได้

ชาติชาย ชาติเวช (2544 : บทคัดย่อ) การประเมินผลโครงการฝึกอบรมหลักสูตรวิชาการตำรวจและการสืบสวนโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ของสำนักงานวิชาการตำรวจ โดยนำ CIPP Model มาประยุกต์ใช้ในการประเมิน การประเมินโครงการในครั้งนี้ ด้านบริบท พบว่ามีความเหมาะสมด้านปัจจัยเบื้องต้น ประเมินว่าเหมาะสม ด้านกระบวนการ ส่วนใหญ่ประเมินว่าเหมาะสม ด้านผลผลิต การนำความรู้ที่เรียนมาใช้ในการปฏิบัติจริงและปัญหาการดำเนินโครงการฝึกอบรมหลักสูตรวิชาการตำรวจและการสืบสวนสอบสวนโดยความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพสมควรให้มีการดำเนินการไปได้

ประสงค์ วรรณพงษ์ (2544 : บทคัดย่อ) การประเมินโครงการเยาวชนด้านยาเสพติดและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อประเมินโครงการเยาวชนด้านยาเสพติดและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พบว่าด้านบริบท ซึ่งประกอบด้วย

วัตถุประสงค์ ของโครงการ วัตถุประสงค์ของกิจกรรม และการจัดกิจกรรมพบว่ามีความเหมาะสม ด้านปัจจัยเบื้องต้น เนื้อหา คุณภาพของผู้สอน อุปกรณ์และสถานที่ พบว่ามีความเหมาะสม ส่วนงบประมาณนั้นพบว่ายังไม่เหมาะสม ด้านผลผลิต ซึ่งประกอบด้วยลักษณะของนักเรียนที่ผ่านโครงการและประโยชน์ที่ได้รับพบว่ามีความเหมาะสม ส่วนการแสดงผลของพฤติกรรมมีความเหมาะสมปานกลางโดยสรุป โครงการนี้เป็นโครงการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพพอที่จะดำเนินการต่อไป

หริสุดา ปันทวนันท์ (2544 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการสื่อสารเครือข่ายเมาไม่ขับ วิธีการสื่อสารภายในเครือข่ายเมาไม่ขับ และวิธีการสื่อสารกับสาธารณชนของโครงการ “เมาไม่ขับ” โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการโครงการเมาไม่ขับ แบ่งออกเป็นสองระยะ คือ ระยะก่อตั้ง และระยะขยายเครือข่าย และดำเนินการ การสื่อสารภายในเครือข่าย “เมาไม่ขับ” ประกอบด้วยประเด็นต่างๆ ดังนี้ 1. การขอการสนับสนุน ด้านนโยบาย 2. การขอการสนับสนุนการใช้กฎหมายควบคู่ไปกับการรณรงค์ 3. การขอการสนับสนุนด้านงบประมาณ 4. การขอการสนับสนุนด้านกิจกรรมการรณรงค์ 5. การประชาสัมพันธ์ 6. การประเมินโครงการ 7. การสร้างกระแสสังคมโดยวิธีการสื่อสารที่ใช้เป็นแบบ การสื่อสารสองทางทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การสื่อสารกับสาธารณชนของโครงการ “เมาไม่ขับ” มุ่งทำการสื่อสารไปยังกลุ่มคนต่อไปนี้ คือ กลุ่มขับขี่ยานพาหนะ ประชาชนทั่วไป ผู้ขับ จักรมอเตอร์ไซด์ พนักงานในองค์กรของหน่วยงานที่ร่วมรณรงค์เมาไม่ขับ โดยวิธีการสื่อสารไปยัง สาธารณชนโดย 1. สร้างกระแสเกลียดคนเมาแล้วขับ 2. สร้างฟรีเชนเตอร์จากเหยื่อเมาแล้วขับ 3. ใช้โบไฟฟ้าเป็นสัญลักษณ์ในการรณรงค์ 4. จัดงานแกล้งข่าว 5. ใช้สื่อทุกช่องทาง 6. จัดนิทรรศการให้ความรู้แก่ประชาชน 7. จัดกิจกรรมในย่านสถานบันเทิงและหอซิด 8. จัดกิจกรรมช่วงเทศกาล 9. จัดกิจกรรมตามโรงเรียนต่างๆ

วรรณรัตน์ รัตนวรางค์ (2545: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง การย้ายถิ่นกับการ เปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน กรณีศึกษาอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2527-2537 นั้นจำนวนเด็กที่อายุต่ำกว่า 12 ปี และวัยแรงงานในครัวเรือนลดลง ขณะที่จำนวนผู้สูงอายุใน ครัวเรือน สมาชิกที่มีการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้ที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร ผู้ย้ายถิ่นทั้ง ชาย หญิงและผู้ย้ายถิ่นที่ส่งความช่วยเหลือกลับบ้าน มีเพิ่มขึ้น แต่ครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินขนาด 26 ไร่ ขึ้นไป คือลดจากร้อยละ 36 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 12 ในปี 2537 จำนวนเด็กและวัยแรงงานใน ครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการเพิ่มขนาดที่ดินของครัวเรือนจำนวนผู้ที่ทำงานนอกภาคเกษตรมี ความสัมพันธ์ต่อการเพิ่มขนาดที่ดินที่ใช้เพื่อทำการเกษตรจำนวนเด็กและวัยแรงงานในครัวเรือนลดลง ขณะที่จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน สมาชิกที่มีการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้ที่ประกอบอาชีพ นอกภาคเกษตร ผู้ย้ายถิ่นทั้งชาย-หญิงและผู้ย้ายถิ่นที่ส่งความช่วยเหลือกลับบ้านเพิ่มขึ้น มี

ความสัมพันธ์กับการลดขนาดที่ดินของครัวเรือน จำนวนเด็กและผู้ที่ทำนายนอกภาคเกษตรมีความสัมพันธ์กับการลดขนาดที่ดินของครัวเรือนเข้าเพื่อทำการเกษตร นอกจากนี้ ครัวเรือนที่มีเด็กและวัยแรงงานในปี 2547 มีขนาดที่ดินของครัวเรือนลดลงในปี 2537 ในขณะที่ครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุมีขนาดที่ดินครัวเรือนเป็นเจ้าของที่ดินระหว่างปี พ.ศ. 2527-2537 เกิดจากการเข้าจับจองที่ดิน การรับมรดกที่ดิน และการซื้อขายที่ดิน กิจกรรมบนที่ดินที่สำคัญ ได้แก่ การปลูกข้าว โดยสรุปการศึกษาที่สูงขึ้นสำหรับเด็กวัยรุ่นใหม่ รวมทั้งการที่พ่อแม่ต้องการให้ลูกทำงานนอกภาคเกษตร อาจจะทำให้เกิดการลดลงของการใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตรข้อเสนอแนะทางนโยบาย คือ การเพิ่มหลักสูตรอาชีพเกษตรในการศึกษาภาคบังคับ อาจจะช่วยลดการย้ายถิ่นออก และช่วยให้เกิดการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดิน

อรรถพร โกมลหิรัณย์ (2546: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการลงทุนโครงการก่อสร้างกำแพงกันดินริมคลองประปา คลองประปาเป็นทางน้ำที่ขุดเพื่อลำเลียงน้ำดิบจากแม่น้ำเจ้าพระยา ส่งต่อไปถึงโรงงานผลิตน้ำของการประปานครหลวง เพื่อนำไปผลิตเป็นน้ำประปาและจัดจำหน่ายให้ประชาชนบริโภค เริ่มต้นที่วัดลำเล อำเภอมือง จังหวัดปทุมธานี มาจนถึง โรงงานผลิตน้ำสามเสน เป็นระยะทาง 31 กิโลเมตร มีถนนเลียบริมคลองประปาเพื่อขับรถตรวจตราความเรียบร้อยของคลองประปา ค่อมมาชุมชนเมืองมีความเจริญมากขึ้น จึงแปลงสภาพถนนเลียบริมคลองประปาเป็นทางสาธารณะ โดยสร้างกำแพงกันดินและถนนเลียบริมคลองประปาจากโรงผลิตน้ำสามเสน ถึงโรงผลิตน้ำบางเขน ถึงวัดลำเล ระยะทาง 17 กิโลเมตร เพื่อเป็นการรองรับความเจริญและปริมาณการจราจรเพิ่มขึ้นในอนาคต กำหนดให้โครงการมีอายุ 25 ปี และใช้อัตราคิดลดร้อยละ 12 ใช้มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) สัดส่วนผลประโยชน์ต้นทุน (B/C Ratio) และอัตราผลตอบแทนภายใน (IRR) เป็นดัชนีวัดความคุ้มค่า ผลการวิเคราะห์ ปรากฏว่าโครงการมี NPV 531, 377, 130, 13 บาท Ratio 2.30 และ IRR ร้อยละ 24.67 และเมื่อวิเคราะห์ความอ่อนไหวโดยในกรณีต้นทุนของโครงการเพิ่มขึ้น และผลประโยชน์ของโครงการลดลงร้อยละ 20 ได้ NPV 261, 733, 468.94 บาท B/c Ratio 1.53 และ IRR ร้อยละ 17.74 และทดสอบค่าความแปรปรวนแปรเปลี่ยนด้านต้นทุน (SVT_C) ได้ร้อยละ 130.11 ค่าความแปรเปลี่ยนด้านผลประโยชน์ (SVT_B) ได้ร้อยละ 56.54 จึงสรุปได้ว่า โครงการก่อสร้างกำแพงกันดินริมคลองประปาเป็นโครงการที่เหมาะสมและคุ้มค่าแก่การลงทุน

วีระพันธุ์ สำเภาพันธ์ (2547 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการปฏิรูปการศึกษาเพื่อชีวิตในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอนและนักเรียน โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า 1. ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติโครงการและผลลัพธ์จากโครงการมีความสัมพันธ์กันโดยปัจจัยเบื้องต้นที่ความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการปฏิบัติโครงการและทำให้เกิดผลลัพธ์ตามที่คาดหวังได้ 2. ความสัมพันธ์เชิงประจักษ์ ระหว่างปัจจัยเบื้องต้นการปฏิบัติ

โครงการ และมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง 3. ความสอดคล้องระหว่างความคาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ด้านความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการมีความสอดคล้อง ในระดับปานกลาง ส่วนด้านปัจจัยเบื้องต้นที่จำเป็นต่อการดำเนินโครงการ ด้านการปฏิบัติโครงการและด้านผลลัพธ์จากโครงการมีความสอดคล้องในระดับน้อย 4. ผลการตัดสินคุณค่าของโครงการพบว่า ด้านปัจจัยเบื้องต้นเป็นด้านที่สูงกว่ามาตรฐาน